

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉSE

2019.

A jelenből nem tudunk a
jövőre következtetni.
A múlt tendenciáinak
feltárása azonban sokat
elárul a jövőről.

ELEMZÉS

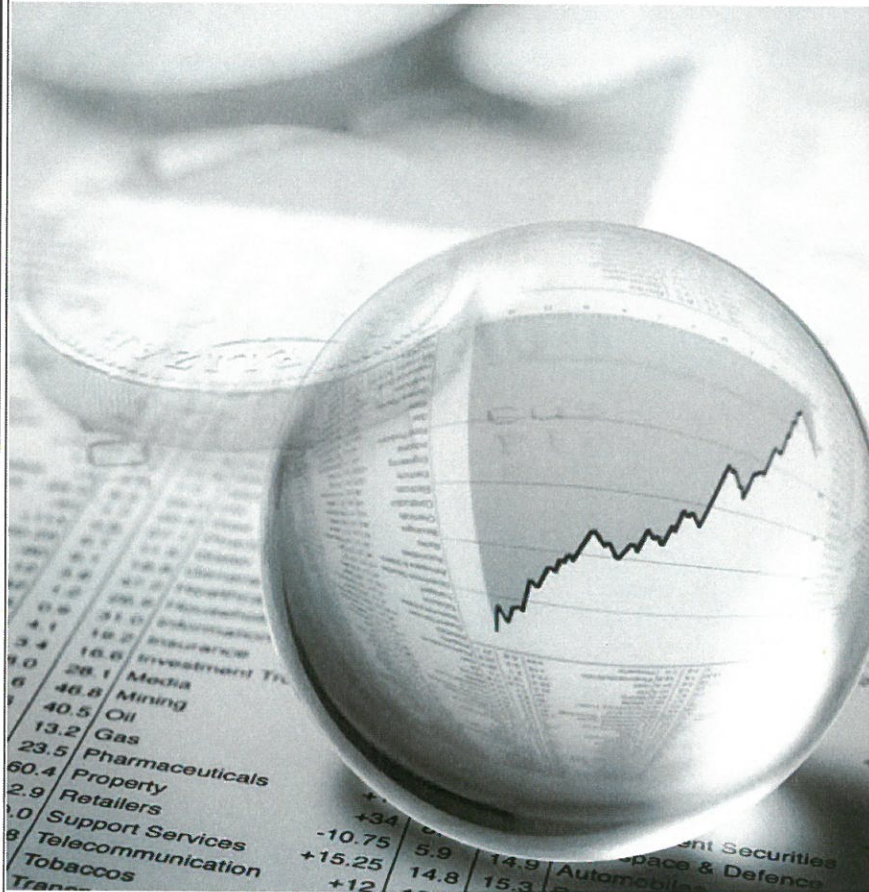
**Elemzés a magyar gazdaság
kiegyensúlyozott növekedését
befolyásoló tényezőkről**

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉSE

ELEMZÉS

ENGEDÉLYEZŐ: ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

ELNÖK

Domokos László elnök

Elemzés a magyar gazdaság kiegyensúlyozott növekedését befolyásoló tényezőkről

Írta és szerkesztette

KISAPÁTI ANGÉLA számvevő,
STEINBACHER ANNAMÁRIA ANETT számvevő,
DUDÁS PÁL DÁNIEL számvevő gyakornok

részelemzéseinek felhasználásával

DR. PULAY GYULA ZOLTÁN felügyeleti vezető

Az Elemzés
az interneten
a www.asz.hu
oldalon
olvasható.

Kiadja az Állami Számvevőszék

EL-1562-005/2019

TARTALOMJEGYZÉK

▶	ELŐSZÓ.....	5
▶	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	7
▶	AZ ELEMZÉS MÓDSZERTANI HÁTTERE.....	9
▶	RÉSZLETES ELEMZÉS	10
	1. A GDP felhasználási oldalának alakulása 2008-2018. között.....	10
	— 1.1. A külkereskedelmi egyenleg változása	12
	— 1.2. Beruházások alakulása.....	16
	— 1.3. Lakossági fogyasztás alakulása	21
	2. A GDP termelési oldalának alakulása 2008-2018. között	25
	3. A GDP jövedelmi oldalának alakulása 2008-2018. között	27
	4. A termelékenység és a munkavállalói jövedelmek kapcsolata	30
	5. A gazdasági növekedés fenntarthatóságával kapcsolatos összefüggések, kockázatok	34
▶	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	37
▶	FOGALOMTÁR	42
▶	RÖVIDÍTÉSEK	45

ELŐSZÓ

A 2010-es évtized első éveinek sikeres költségvetési konszolidációját követően a magyar gazdaság dinamikus és kiegyensúlyozott növekedési pályára állt. Ez a történelmileg szinte egyedülállóan kedvező helyzet egyúttal kettős kihívást jelent. Egyfelől, meg kell tartani a gazdaságot ezen a pályán. Másfelől, a gazdasági körülmények lehetővé teszik olyan átrendeződések viszonylag konfliktusmentes végrehajtását, amelyekre – éppen az azokat kísérő feszültségek miatt – évtizedek óta nem került sor. Például az állami újraelosztás részarányának egy százalékpontos csökkentése két százalék alatti gazdasági növekedés esetén még azzal jár együtt, hogy ténylegesen mérsékelni kell a költségvetési kiadásokat. Négy százalékos gazdasági növekedés mellett azonban egy ilyen változtatás anélkül végrehajtható, hogy bármely költségvetési területre jutó pénzt csökkenteni kellene. Egy másik példa, munkaerőhiány esetén a közszféra létszámának csökkentése nem jár együtt a munkanélküliség jelentős és tartós növekedésével.

A gazdasági egyensúly soha nem statikus, hanem az csak az egyik egyensúlyi helyzetből a másik egyensúlyi helyzetbe történő átlépéssel őrizhető meg. A gazdasági növekedés forrásainak a súlya is változik: a gazdaságilag aktív népesség létszáma már csak a gazdaság bővülésénél kisebb ütemben növelhető, következésképpen a dinamikus gazdasági növekedés csak a munkatermelékenység gyors javulása mellett tartható fenn. Ehhez pedig technológiai fejlesztésekre, innovációkra, a munkafolyamatok újraszervezését követően a digitalizáció (pl. az e-kormányzás) térnyerésére, a munkaerő tőkével, technikával való helyettesítésére van szükség.

E kihívásokra akkor tudunk jó válaszokat adni, ha ismerjük, milyen tényezőknek köszönhető a jelenlegi kedvező gazdasági helyzet. E tényezők múltbeli hatásainak feltárása, a máig ható tendenciák azonosítása alapján a jövőre nézve is érvényes következtetéseket lehet megfogalmazni. A jelen elemzés erre vállalkozik. Az Állami Számvevőszék mandátumából következően az elemzés saját prognózist nem tartalmaz, a 2008 és 2018. közötti gazdasági folyamatok elemzése alapján mégis fontos, a jövőbeni feladatokra vonatkozó következtetést fogalmaz meg. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési területe a közszféra, ezért az elemzés is elsősorban a közszférára, a fiskális politikára fókuszál, és csak érintőlegesen foglalkozik a monetáris politika kérdéseivel. Természetesen a közszféra és a versenyszféra érintkezési pontjai az elemzés fontos területét képezik.

A fentiekből következően az elemzés nem ad előrejelzést a nemzetközi környezet változására sem. Nyilvánvaló, hogy a magyar gazdasági növekedés jövőbeni ütemére hatással lesznek a külső környezet változásai, hiszen Magyarország rendkívül nyitott gazdasággal rendelkezik. Az egyensúly és az uniós átlaghoz képesti növekedési többlet megőrzése azonban jelentős mértékben attól függ majd, hogy a magyar gazdaságpolitika, és kiemelten a költségvetési politika mennyire készül fel a kockázatok kezelésére, és mennyire akadályozza meg azt, hogy egy kedvező gazdasági helyzetben a gazdasági szereplők kezelhetetlen kockázatokat vállaljanak.

Az elemzés által feltárt összefüggések azt mutatják, hogy a gazdaság terén elért eredmények megőrzése a megtartva meghaladni megközelítést igényli, azaz az eddig megtett eredményes intézkedések folytatására és új intézkedések megtételére egyaránt szükség van. Erre tekintettel ajánlom az elemzést a gazdaságpolitika kérdéseivel foglalkozók figyelmébe.

Domokos László
az Állami Számvevőszék elnöke

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A GDP felhasználási oldalának 2018. évi összetétele egy egészséges gazdaság képét mutatja, amely jelentős külkereskedelmi többlettel rendelkezik, és bruttó hazai termékének több mint egynegyedét felhalmozásra fordítja. A GDP felhasználási oldalának 2008 és 2018 közötti átrendeződése azonban nem egyenes vonalú változás eredménye. A GDP növekedési üteme és a külkereskedelmi egyenleg növekedéshez való hozzájárulása alapján a vizsgált tizenegy év három időszakra osztható:

- 2008-2012: gazdasági visszaesés, stagnálás, jelentősen javuló külkereskedelmi egyenleg mellett;
- 2013-2016: stabil gazdaság növekedés, némileg javuló külkereskedelmi egyenleg mellett;
- 2017-2018: dinamikus gazdasági növekedés, jelentősen romló külkereskedelmi egyenleg mellett.

Az időszakok elhatárolása azt jelzi, hogy a gazdasági növekedés üteme és a külkereskedelmi egyenleg változása között fordított irányú összefüggés volt. Ennek legfontosabb oka a bruttó felhalmozás változása és a külkereskedelmi egyenleg változása közötti ellentétes irányú mozgás: amikor a bruttó felhalmozás jelentősen nőtt, akkor a külkereskedelmi egyenleg számottevően romlott. Ezen összefüggés ellenére 2008 és 2018 között az export nagysága minden évben meghaladta az import mértékét, azaz a külkereskedelmi egyenleg aktívumot mutatott. A pozitív egyenleghez 2015. óta egyre nagyobb arányban a szolgáltatások járultak hozzá.

A külkereskedelem jelentős többletét finanszírozási oldalról elsősorban az alapozta meg, hogy a nem pénzügyi vállalatok szektora, valamint a háztartási szektor felhalmozási kiadásai a globális pénzügyi válság hatására lényegesen lecsökkentek, mindkét szektor nettó hitelnyújtóvá vált, és az elemzett időszak egészében az is maradt. Ugyanakkor a háztartások megtakarítási hajlandóságában 2016-tól lényeges változás állt be. A kényszer-hiteltörlesztés 2015-re befejeződött, a lakossági beruházások élénkülnek, a háztartások egyre több hitelt vesznek fel, és fogyasztásuk dinamikusan nő. Ennek következtében a háztartási szektor nettó hitelnyújtó pozíciója jelentősen mérséklődött, így már kevésbé képes hozzájárulni a pozitív külkereskedelmi egyenleg finanszírozásához. Ez az egyik olyan tényező, amelyet a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés szempontjából figyelembe kell venni. A nem pénzügyi vállalatok szektora tartósan nem lehet nettó hitelnyújtó, mivel a gazdasági növekedés érdekében megtakarításait célszerű befektetnie. Ezért a külkereskedelmi egyensúly megőrzése azt kívánja meg, hogy a közszféra túlköltekezése megszűnjön.

A másik kockázatos tényező a munkajövedelmek alakulása. A 2010-es évtized elejének gazdasági konszolidációjához jelentősen hozzájárult, hogy a munkajövedelmek részaránya a GDP-n belül csökkent. 2016-tól kezdve azonban a keresetek növekedése lényegesen felgyorsult, és jelentősen meghaladta a munka termelékenységének emelkedését. A munkajövedelmek dinamikus növekedése ez idáig jótékony hatással volt a gazdasági növekedésre, mivel hozzájárult a háztartások fogyasztásának és felhalmozásának az emelkedéséhez, miközben a háztartások nettó hitelnyújtói pozíciója még mindig jelentős. A keresetek dinamikus növekedése egyúttal gyengítette a külföldi munkavállalás vonzerejét is. Az eddig megvalósult béremelkedések – egy lemaradás utáni –bérfelzárkóztatásnak tekinthetőek, és ily módon nem veszélyeztették a magyar gazdaság versenyképességét sem.

A jövőre nézve azonban kockázatot jelent, ha az átlagkeresetek növekedése tartósan meghaladja a munka termelékenységének az emelkedését, mivel ez együtt jár a fajlagos munkaerőköltségek növekedésével. Az átlagkeresetnek a termelékenység javulását meghaladó emelkedése inflációs hatással jár, illetve az importcikkék iránt támaszt pótlólagos keresletet. Ez a hatást a lakossági megtakarítások ösztönzésével – például a kamatbevételek adójának mérséklésével vagy elengedésével –

lehet ellensúlyozni. Az ebből eredő költségvetési bevétel-kiesést ellensúlyozhatja, hogy az alacsonyabb infláció következtében a költségvetés kamatkiadásai is alacsonyabbak lesznek. Ugyanakkor ebből a szempontból sem lenne célszerű a lakosságnak nyújtott hitelek gyors felfutása, mivel az felhajtana a keresletet, és ezen keresztül az inflációt is.

A nominális béremelések ütemének mérséklése érdekében mérlegelendő, hogy a szociális partnerekkel nem lenne-e célszerűbb alacsonyabb bruttó béremelésben megállapodni, és a személyi jövedelemadó további mérséklésével járulni hozzá a nettó bérek kívánatos szintű növeléséhez. A személyi jövedelemadó mérséklése elősegítené a gazdaság további kifehérítését, és ezáltal – legalább részben – megteremtené az adókulcs mérséklésének a költségvetési fedezetét is.

A fajlagos munkaerő-költségek növekedése rövidtávon rontja a vállalkozások versenyképességét, hosszabb távon azonban alkalmazkodási kényszert jelent. Magyarország versenyképességének kulcskérdése a termelékenység növelése. A munkabérek dinamikus növekedése éppen erre ösztönöz. Egyfelől az által, hogy a munkaerő a magasabb béreket megfizetni tudó, azaz termelékenyebb munkahelyek felé áramlik, másfelől az által, hogy kifizetődővé teszi a munkaerőnek technikával történő helyettesítését. Az elmúlt 10 évben a nem pénzügyi vállalkozások nettó hitelnyújtókká váltak, következőképpen komoly forrásokkal rendelkeznek a szükséges beruházásokhoz. A munkának tőkével történő helyettesítése a munkaerőhiány megszüntetésének is a leghatékonyabb az eszköze. A munkaerőhiány mérséklődése pedig ismét normál mederbe terelné a keresetek növekedését.

A közszféra béreinek dinamikus emelése rontja a költségvetés egyensúlyi helyzetét. Visszafogott béremelés esetén viszont folytatódna az elvándorlás a közszféra olyan területeiről, ahol ez elmélyíti a munkaerőhiányt és rontja a közfeladatok ellátásának színvonalát. Következőképpen a költségvetési szférában is szükség van olyan intézkedésekre, amelyek a kifizetendő bértömeg csökkenése irányában hatnak. Ezek egyfelől a szerkezeti, intézményi átalakítások révén elérhető megtakarításokat jelentik, másfelől az intézmények szintjén szükséges meghozni a hatékonyságot javító intézkedéseket. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tapasztalatai alapján erre még sok lehetőség kínálkozik, mivel a költségvetési szervek nagy része még el sem kezdte a teljesítmények mérését, teljesítmény-menedzsment kialakítását. Hosszabb távon a közszférában is a technikai, technológiai fejlesztések, a digitalizáció teremti meg a munkatermelékenység és a hatékonyság növelésének feltételeit. E hatékonyságjavító intézkedésekkel teremthető meg a fedezete annak, hogy a bérfelzárkóztatási intézkedések megfelelő ütemben folytatódjanak a közszféra kiemelt területein.

AZ ELEMZÉS MÓDSZERTANI HÁTTERE

Egy gazdaság teljesítményét jellemzően a GDP¹ nagyságával, változásával jellemezhetjük. Ezért az elemzés a gazdasági növekedésre ható tényezőket, a közöttük lévő kölcsönös összefüggéseket a GDP mindhárom oldalának vizsgálatával tárja fel és számszerűsíti.

Az elemzés készítői adatforrásoként nyilvánosan elérhető hazai és nemzetközi adatokat, információkat és publikációkat használtak fel. A főbb megalapozó dokumentumok közé tartoztak a Központi Statisztikai Hivatal és a Magyar Nemzeti Bank rendszeresen közzétett, nyilvános adatszolgáltatásai és kapcsolódó elemzései. A GDP jövedelmi oldalának elemzéséhez a nemzetgazdaságnak a 2007-2017. közötti időszakra vonatkozó integrált számlái szolgáltak alapul.

A munkatermelékenység alakulásának aktuális adatai hazai nyilvános statisztikákból nem voltak elérhetőek, ezért ehhez az elemzés az Eurostat kiadványait használta fel, amelyek szintén a hivatalos magyar adatszolgáltatáson alapulnak.

Az elemzés a GDP felhasználási és termelési oldalának vizsgálata során a GDP összetételének változását folyó áron (nominálérték), a GDP és összetevői időbeni alakulását összehasonlító áron (reálérték) értékeli.

Az elemzés időszakát általában a 2008-2018. közötti évek képezik, de néhány esetben az adatok csak rövidebb időszakra álltak rendelkezésre.

A GDP-t mindhárom megközelítésben befolyásolja foglalkoztatottak száma, mivel a munkaező egyrészt közvetlen termelési tényező, másrészt a munkajövedelmek alakulása függ a foglalkoztatottak számától is. Ezért az elemzés a 15-74 éves népesség foglalkoztatási mutatóit is értékeli a KSH munkaező-felmérésen alapuló statisztikái (KSH, 2019/a) alapján.

Az Állami Számvevőszék² prognózisokat nem készít, hanem a múltban lejátszódott folyamatok elemzése alapján mutat rá a jövőbeni várható hatásokra, kockázatokra. Ez jellemző a jelen elemzésre is, amely egyszerű statisztikai módszerekkel (pl. átlagszámítás, viszonyszámok meghatározása, idősorok elemzése) tárja fel a magyar gazdaság kiegyensúlyozott növekedéséhez hozzájáruló, illetve azt veszélyeztető tényezőket. Ezek jövőbeni hatásait aszerint értékeli az elemzés, hogy azok kockázatot jelentenek-e a Magyarország 2019-2023 évekre vonatkozó Konvergencia Programjában felvázolt kiegyensúlyozott növekedési pálya szempontjából.

Az ÁSZ az adósságműtató fenntartható csökkenéséről írt elemzésében (Állami Számvevőszék 2019/b) rámutatott, hogy az elmúlt három évben számos tényező a gazdasági növekedés fenntarthatóságát erősítette és mindösszesen egy olyan tényezőt azonosított, amely negatív kockázatot jelent. Ez a munkabérek növekedésének a termelékenységet lényegesen meghaladó ütemű, több éve tartó folyamata. Ezért a jelen elemzés ezzel a témakörrel kiemelten, egy külön fejezet erejéig foglalkozik.

Az elemzés hasznosítja az ÁSZ egyéb, a témakörhöz kapcsolódó elemzéseit is. Ezeket a felhasznált irodalom jegyzéke tartalmazza.

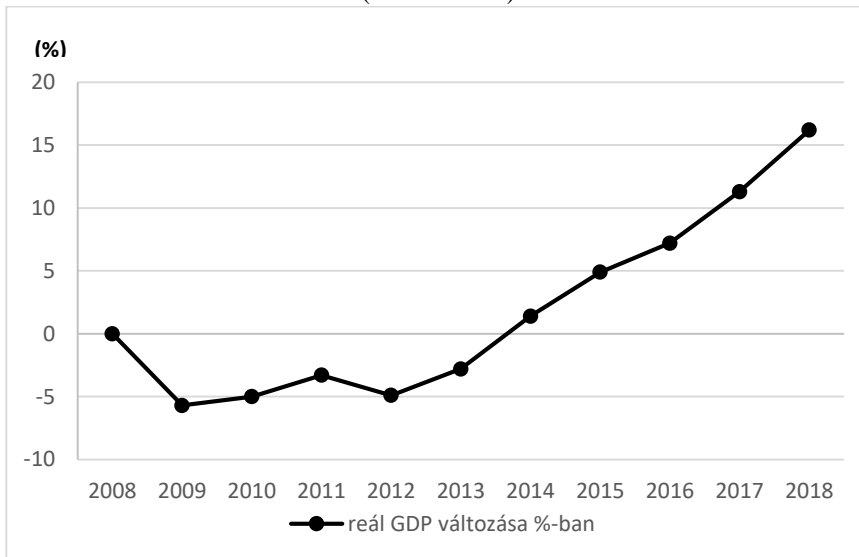
RÉSZLETES ELEMZÉS

1. A GDP felhasználási oldalának alakulása 2008-2018. között

A GDP 2008-2018 közötti alakulását, azaz a magyar gazdaság növekedését az 1. számú ábra mutatja be. A továbbiakban ezt a folyamatot elemezzük, elsőként a GDP felhasználása oldaláról.

1. számú ábra

A GDP növekedése a 2008-2018. közötti években
(2008=100%)

Forrás: KSH 3.1.1. és 3.1.3. (2019/e, f évközi) alapján ÁSZ szerkesztés

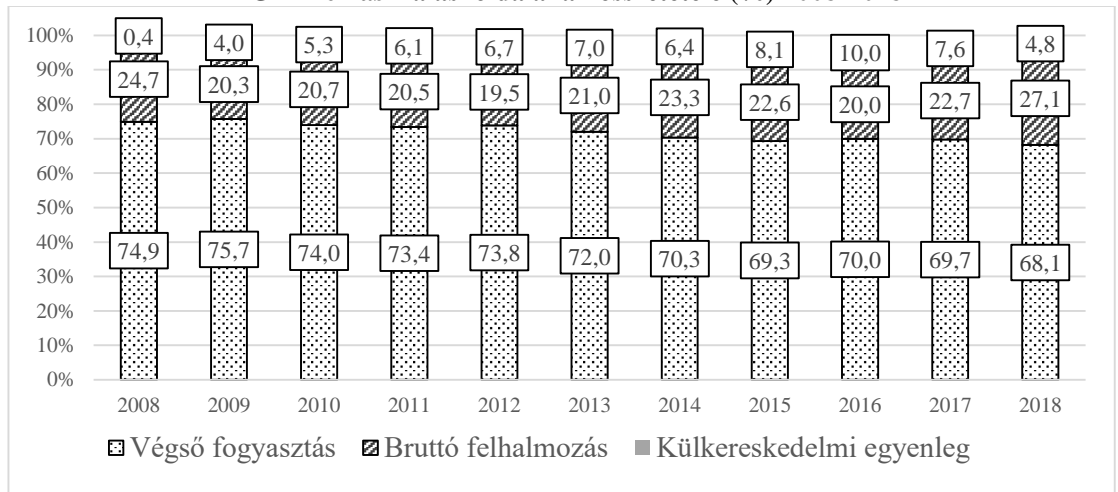
A GDP felhasználási oldalának alakulását három fő összetevőjének a végső fogyasztásnak, a bruttó felhalmozásnak és a külkereskedelmi egyenlegnek a változásán keresztül vizsgáljuk. (Lásd a 2. számú ábrát.) A végső fogyasztás magában foglalja a háztartások, az államháztartás és a nonprofit intézmények végső fogyasztási kiadásait. A bruttó felhalmozás a bruttó állóeszköz-felhalmozást és a készletváltozás öleli fel. A külkereskedelmi egyenleg pedig az export és az importot különbözteti.

Az ábráról leolvasható, hogy 2008 és 2018 között a GDP felhasználási szerkezete lényegesen változott. A legnagyobb változást a külkereskedelmi egyenleg mutatja, amelynek részaránya 2018-ra 2008. évi érték tizenkétszeresére emelkedett. 2008 és 2018 között 2,4 százalékponttal emelkedett a bruttó felhalmozás részaránya. E két változással összhangban a végső fogyasztás részaránya a 2008. évi 74,9%-ról 2018-ra 68,1%-ra csökkent. Megállapítható, hogy a GDP felhasználási oldalának 2018. évi összetétele egy egészséges gazdaság képét mutatja, mivel jelentős külkereskedelmi többlettel rendelkezik, és bruttó hazai termékének több mint egynegyedét felhalmozásra fordítja.

A GDP felhasználási oldalának 2008 és 2018 évek közötti átrendeződése azonban nem egy egyenes vonalú változás eredménye. A tizenegy év adatai azt mutatják, hogy a külkereskedelmi egyenleg részarányának megtízszereződése már 2009-re megtörtént. Ezt követően a külkereskedelmi egyenleg GDP-n belüli részaránya – 2014. év kivételével – folyamatosan emelkedett. Csúcsértékét 2016-ban érte el. A következő két évben azonban ez a részarány nagyjából a felére csökkent.

2. számú ábra

A GDP felhasználási oldalának összetétele (%) 2008-2018

Forrás: KSH 3.1.7. (2019/1) alapján ÁSZ szerkesztés

A külkereskedelmi egyenleg részarányának növekedése 2009 és 2012 között elsősorban a bruttó felhalmozás rovására következett be. 2013 és 2015 között azonban a bruttó felhalmozás részaránya növekedett. Ennek következtében a végső fogyasztás aránya 2015-re 70 százalék alá csökkent. 2016-ban igen jelentősen visszaesett a bruttó felhalmozás részaránya, a végső fogyasztás aránya viszont csak szerény mértékben emelkedett, ami megalapozta a külkereskedelmi egyenleg csúcserértékének elérését. 2017-től a bruttó felhalmozás részaránya dinamikusan emelkedett. Az ezzel együtt járó magas import következtében a külkereskedelmi egyenleg jelentősen mérséklődött. A bemutatott arányváltozások azt jelzik, hogy a GDP felhasználásának tényezői a különböző időszakokban eltérő mértékben járultak hozzá a GDP növekedéséhez. Ezt foglalja össze az **1. számú táblázat**.

1. számú táblázat

A GDP felhasználási oldala három tényezője változásának hozzájárulása GDP növekedéséhez (százalékpont)

Év	GDP összesen	végső fogyasztás	bruttó felhalmozás	külkereskedelmi egyenleg
2008	0,9	0,0	0,1	0,7
2009	-6,6	-3,3	-5,9	2,6
2010	0,7	-1,5	0,9	1,3
2011	1,7	0,4	-0,7	2,0
2012	-1,6	-1,5	-1,4	1,3
2013	2,1	1,0	1,1	0,0
2014	4,2	2,5	2,6	-0,8
2015	3,5	2,2	-0,3	1,6
2016	2,3	2,1	-1,2	1,4
2017	4,1	2,7	3,4	-1,9
2018	4,9	2,6	3,9	-1,5

Forrás: KSH 3.1.6. és 3.1.20. (2019/j, p) alapján ÁSZ szerkesztés

A GDP növekedési üteme (ideértve negatív növekedést, azaz a visszaesést is) és a külkereskedelmi egyenleg növekedéshez való hozzájárulása alapján a vizsgált tizenegy év a következő három időszakra osztható:

- 2008-2012. közötti szakasz, amelyet gazdasági visszaesés, stagnálás, de jelentősen javuló külkereskedelmi egyenleg jellemez,
- 2013-2016. közötti szakasz, amelyben stabil gazdaság növekedés valósult meg, és némi-
leg javult a külkereskedelmi egyenleg is,
- 2017-2018. közötti szakasz, amikor dinamikusán nőtt a gazdaság, de jelentősen romlott a külkereskedelmi egyenleg.

Az időszakok ilyen módon történő elhatárolása azt jelzi, hogy a gazdasági növekedés üteme és a külkereskedelmi egyenleg változása között fordított irányú volt az összefüggés. Ezért elsőként a külkereskedelmi egyenleg alakulását elemezzük részletesebben.

1.1. A külkereskedelmi egyenleg változása

Az 1. számú táblázat adatainak mélyebb elemzése a külkereskedelmi egyenleg és a bruttó felhalmozás változása közötti ellentétes irányú mozgást tárja fel. A jobb szemléltetés érdekében ezt az összefüggést a **2. számú táblázatban** külön is kiemeljük. A táblázatból kiolvasható, hogy az elemzett tizenegy éves időszakban öt olyan év volt, amikor a bruttó felhalmozás változása negatívan járult hozzá a GDP növekedéséhez (a bruttó felhalmozás csökkent). Mind az öt évben jelentősen javult a külkereskedelmi egyenleg. Emellett három olyan év volt, amikor a külkereskedelmi egyenleg romlott. Mindhárom évben magas volt a bruttó felhalmozás hozzájárulása a GDP növekedéséhez, azaz azokban az években dinamikusán nőtt a bruttó felhalmozás. Megállapítható, hogy a beruházások magas importigénye következtében a bruttó felhalmozás (amelynek meghatározó részét a beruházások teszik ki) gyors növekedése a külkereskedelmi egyenleg jelentős romlásához vezetett, míg a beruházások visszafogása a külkereskedelmi egyenleg javulását eredményezte.

2. számú táblázat

A bruttó felhalmozás változásának és a külkereskedelmi egyenleg változásának hozzájárulása a GDP növekedéséhez (százalékpont)

Időszak	bruttó felhalmozás változása	külkereskedelmi egyenleg változása
2008	0,1	0,7
2009	-5,9	2,6
2010	0,9	1,3
2011	-0,7	2,0
2012	-1,4	1,3
2013	1,1	0,0
2014	2,6	-0,8
2015	-0,3	1,6
2016	-1,2	1,4
2017	3,4	-1,9
2018	3,9	-1,5

Forrás: mint 1. számú táblázatnál

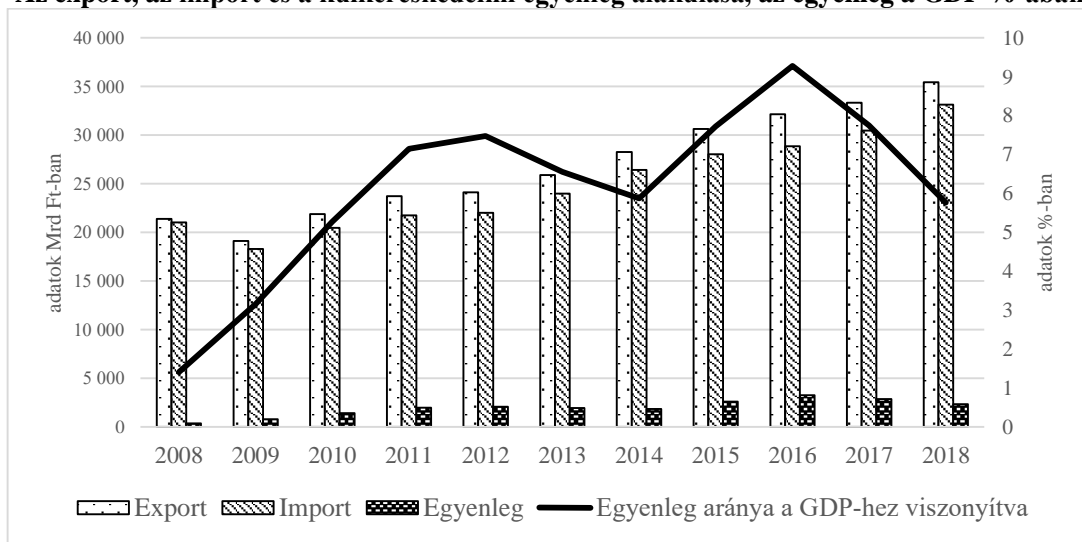
A bruttó felhalmozás és a külkereskedelmi egyenleg változása közötti negatív irányú összefüggés finanszírozási oldalról is alátámasztható. A pozitív külkereskedelmi egyenleg eléréséhez ugyanis nemzetgazdasági szinten megtakarításokra van szükség. Következésképpen, ha a gazdasági szereplők a folyó kiadásaik után fennmaradó megtakarításaikból beruháznak, akkor kisebb összeg áll rendelkezésre a külkereskedelmi egyenleg finanszírozására. Éppen az ellenkező a helyzet akkor, amikor a háztartások és a vállalkozások megtakarításaik jelentős részét nem költik el beruházásokra. (Erre az összefüggésre a későbbiekben még visszatérünk.)

Fontos kiemelnünk, hogy a külkereskedelmi egyenlegnek a GDP-hez való hozzájárulását az egyenleg változása határozza meg. Következésképpen, ha a magasan pozitív külkereskedelmi egyenleg egyik évről a másikra némileg csökken, akkor az a csökkenés évében a GDP-hez való negatív hozzájárulásként kerül figyelembevételre, annak ellenére, hogy a külkereskedelmi egyenleg jelentős pozitívumot mutat. Ez a helyzet a magyar gazdaság utóbbi két éves külkereskedelmi egyenlege esetében is. A 3. számú ábra azt mutatja be, hogy 2008-tól kezdve a magyar export minden évben nagyobb volt, mint az import, azaz a külkereskedelmi mérleg egyenlege minden évben pozitív volt. Ennek eredményeként halmozódott fel 2016-ra a GDP 10 százalékát megközelítő egyenleg. Az aktívum 2017-2018-ban bekövetkezett csökkenése ellenére a külkereskedelmi egyenleg 2018. végén is pozitív volt, sőt meghaladta a GDP 4 százalékát.

A 3. számú ábráról az is leolvasható, hogy a 2009 évi visszaesést követően mind az export, mind az import dinamikus emelkedett. A növekedés üteme azonban meglehetősen ingadozott, sőt 2013-ban némi csökkenés is bekövetkezett. Az ábrán az is látható, hogy az export és az import változása a 2008-2018-as években lényegében együtt mozgott, amely annak a következménye, hogy a külföldiek által kiépített hazai termelőkapacitások jelentős mértékben importigényes összeszerelő tevékenységet végeznek. A globális értékláncokban elfoglalt pozíciójukból fakadóan a hazai export-szektor jelentős importszükséglettel bír.

3. számú ábra

Az export, az import és a külkereskedelmi egyenleg alakulása, az egyenleg a GDP %-ában

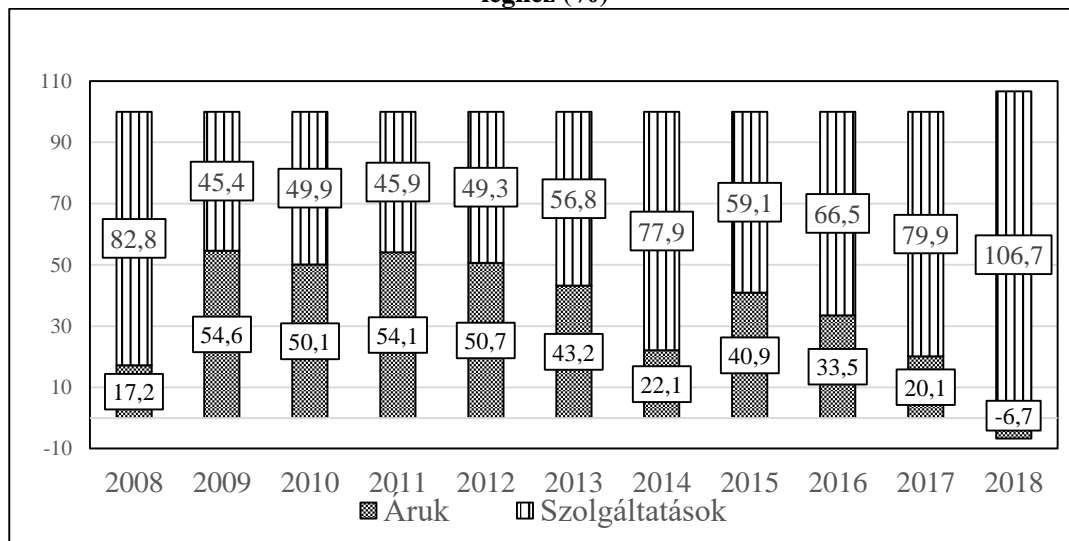
Forrás: KSH 3.1.7. (2019/y) alapján ÁSZ szerkesztés

A külkereskedelmen belül mintegy 80 százalékos részarányt képvisel az áruk, 20 százalékot a szolgáltatások kereskedelme. Figyelemre méltó a szolgáltatások exportjának a külkereskedelmi

egyenlegre gyakorolt hatása. 2015. óta az áruegyenleg folyamatosan csökkent, míg a szolgáltatások egyenlege egyre nagyobb többletet mutatott. 2015-ben a külkereskedelmi egyenlegen belül a szolgáltatások egyenlege közel 60 %-os részarányt képviselt, ami 2017-ben már a 80%-ot is megközelítette. 2018-ban csak a szolgáltatás egyenleg járult hozzá a külkereskedelmi többletnek (lásd a **4. számú ábrát**). A szolgáltatásoknak a jelentős hozzájárulása a külkereskedelmi egyenleghez nem teljesen újdonság, mivel már 2008-ban és 2014-ben is a külkereskedelmi egyenleg meghatározó része a szolgáltatások külkereskedelméből származott.

4. számú ábra

Az áruk, illetve a szolgáltatások külkereskedelmének hozzájárulása a külkereskedelmi egyenleghez (%)

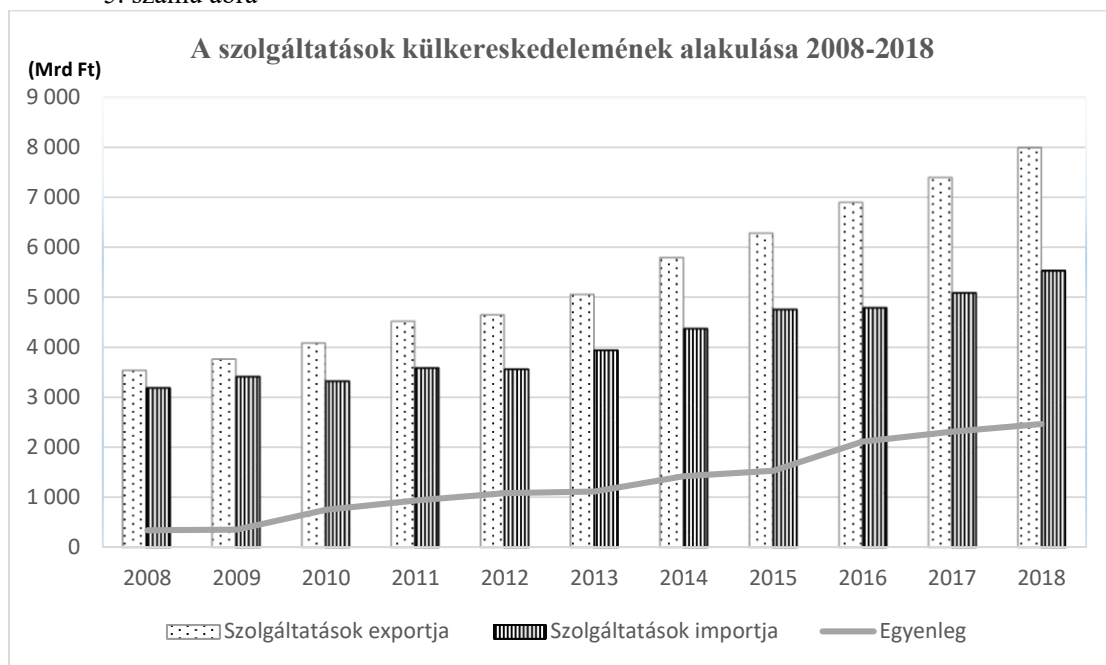

Forrás: KSH 3.1.7. (2019/y) alapján ÁSZ szerkesztés

A szolgáltatások külkereskedelmi egyenlegének nagymértékű növekedése a szolgáltatások exportja dinamikus növekedésének volt köszönhető. 2008 és 2018. között a szolgáltatások exportja több mint a duplájára emelkedett, míg az import növekedése ennél jóval szerényebb mértékű volt. Ezt szemlélteti az **5. számú ábra**.

A szolgáltatások exportján belül 2014-ben a legmagasabb részarányt a szállítás, raktározás ágazat képviselte, ezt követte a turizmus, majd a feldolgozóipar. Jelentős volt az információs, kommunikációs szolgáltatások, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységek, az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységek, valamint a kereskedelem, gépjárműjavítás exportja is. Ugyanakkor a pénzügyi, biztosítási tevékenység esetében az export csak szerény mértékű volt (lásd a **3. számú táblázatot**). A 2017-es adatoknak a 2014-es adatokkal való összevetése azt mutatja, hogy a szolgáltatásokon belül a feldolgozóiparhoz kapcsolódó szolgáltatások bővültek a legdinamikusabban, részarányuk 12,5 százalékról 17,0 százalékra emelkedett. A szállítás, raktározás megtartotta a legmagasabb részarányát. A turizmus részesedése kis mértékben visszaesett. Az információs, kommunikációs szolgáltatások, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységek, az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységek, valamint a pénzügyi, biztosítási tevékenységek részaránya nőtt, a kereskedelem, gépjárműjavítás részesedése viszont csökkent.

5. számú ábra

Forrás: KSH 3.5.37. (2019/z) alapján ÁSZ szerkesztés

3. számú táblázat

A szolgáltatások exportjának összetétele 2014-ben és 2017-ben

Ágazat	Szolgáltatás export		Szolgáltatás export	
	Mrd Ft	Megoszlás %	Mrd Ft	Megoszlás %
	2014		2017	
Feldolgozóipar	712,0	12,5%	1 257,3	17,0%
Kereskedelem, gépjárműjavítás	266,4	4,7%	254,1	3,4%
Szállítás, raktározás	1 373,1	24,0%	1 780,5	24,1%
Információ, kommunikáció	660,7	11,6%	879,5	11,9%
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	47,0	0,8%	96,8	1,3%
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	455,0	8,0%	700,9	9,5%
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	285,8	5,0%	390,4	5,3%
Turizmus	1 365,9	23,9%	1 694,3	23,0%
Egyéb	548,4	9,6%	324,4	4,4%
Szolgáltatás összesen	5 714,4	100,0%	7 378,2	100,0%

Forrás: KSH 3.5.37. (2019/z) alapján ÁSZ szerkesztés

1.2. Beruházások alakulása

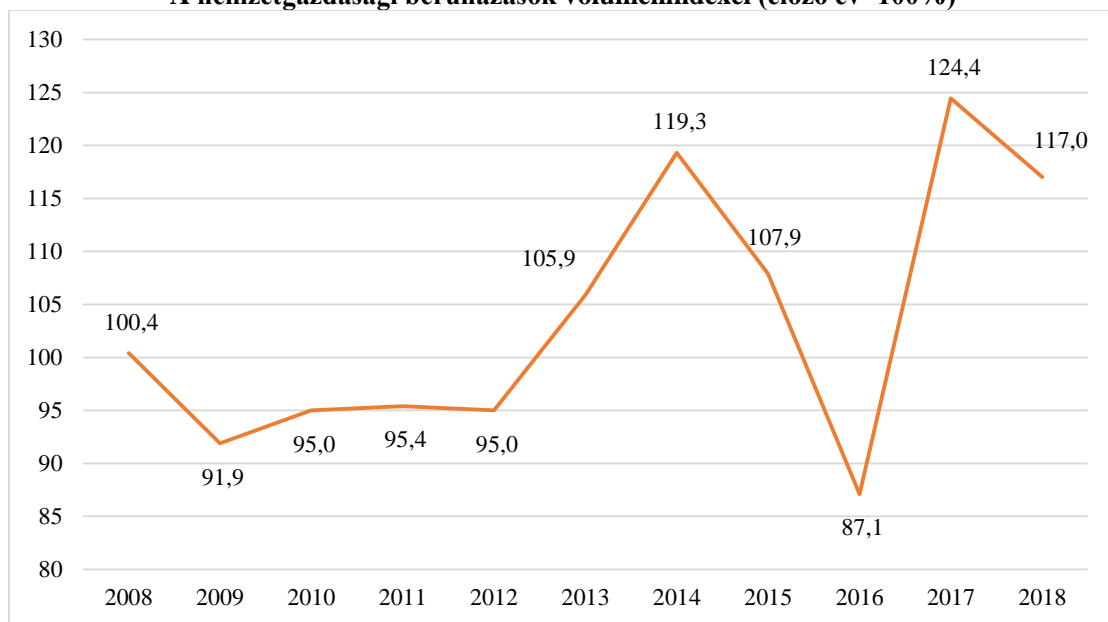
A beruházások reálértékének évenkénti változását a **6. számú ábra** szemlélteti. Az ábráról két tendenciát érdemes kiemelni. Az első, hogy 2012-ig a beruházások minden évben csökkentek. A másik a beruházások hullámozása 2013 és 2018. között.

Az első azzal magyarázható, hogy a 2009-es válság következtében a vállalkozások és a lakosság is visszafogta a beruházásait. Az állami beruházások kezdetben kevésbé csökkentek, mivel az uniós támogatásból finanszírozott beruházások nagy arányban 2010-2011-ben valósultak meg. A vállalati beruházások már 2008-tól jelentősen lecsökkentek, a lakossági beruházások 2010-től estek vissza drámai mértékben, mivel új lakásberuházások 2009-től már csak csekély mértékben indultak.

2013-tól a beruházások ismét növekedni kezdtek, és 2014-ben és 2015-ben dinamikusan növekedtek, amelyet 2016-ban drasztikus visszaesés, majd 2017-től ismét dinamikus emelkedés követett.

6. számú ábra

A nemzetgazdasági beruházások volumenindexei (előző év=100%)

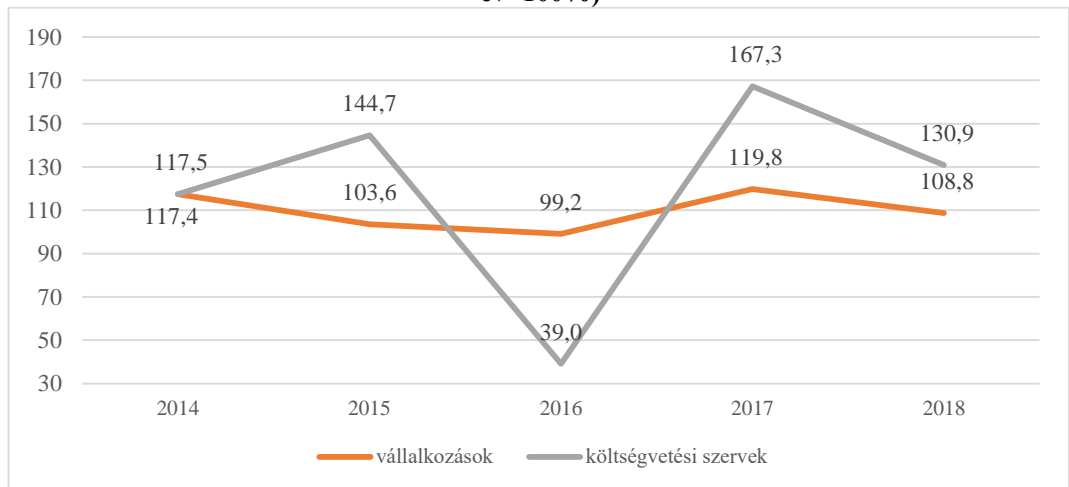

Forrás: KSH 3.3.1. (2019/t) alapján ÁSZ szerkesztés

Az ingadozás okainak feltárása érdekében megvizsgáltuk, hogy a beruházások milyen ütemben változtak a versenyszférában és a költségvetési szférában. Az elérhető adatok alapján kibontakozó tendenciát a **7. számú ábra** szemlélteti.

7. számú ábra:

A vállalkozások és a költségvetési szervek beruházásainak volumenindexei (előző év=100%)

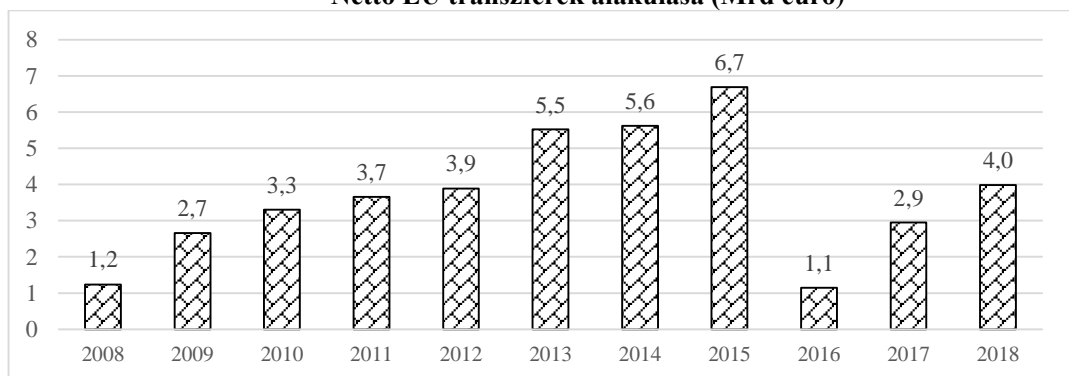

Forrás: KSH 3.3.4. (2019/u) alapján ÁSZ szerkesztés

A költségvetési szervek beruházásainak volumenindexe a -61 és +67,3 százalékos sávban, a vállalkozások beruházásainak volumenindexei a -0,8 és +19,8 sávban hullámoztak. Következésképpen nemzetgazdasági szintű beruházási index nagymértékű hullámozását meghatározó mértékben a költségvetési szervek beruházásainak ingadozása okozza. A költségvetési beruházások éves mértéke szoros összefüggésben áll a nettó EU transzferek alakulásával. A **8. számú ábra** a nettó EU transzferek változását mutatja be a 2008-2018. közötti évekre vonatkozóan.

8. számú ábra

Nettó EU transzferek alakulása (Mrd euró)

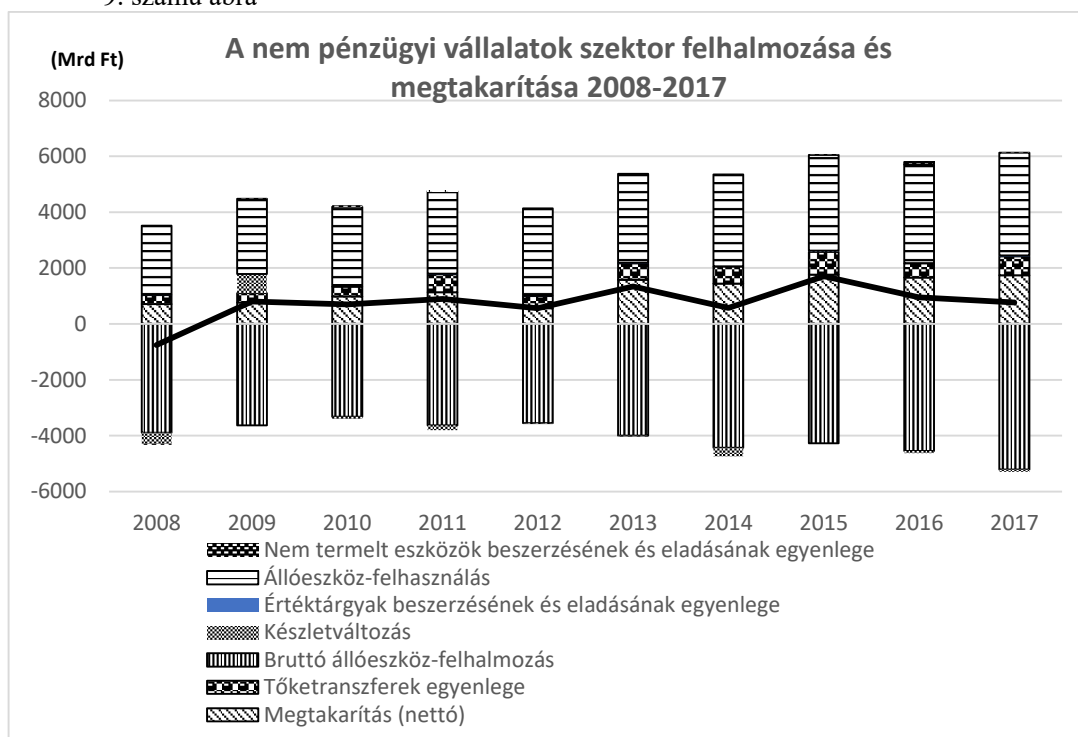
Forrás: MNB Fizetési Mérleg Jelentés, 2019. április (2019/a) alapján ÁSZ szerkesztés

Látható, hogy a 2007-2013-as ciklus forrásainak lehívása az évek előrehaladtával egyre nagyobb mértékben valósult meg. A nettó EU transzferek emelkedő trendje egészen 2015-ig kitartott. Ennek oka, hogy a támogatási keret lehívására a ciklus zárulását követő második év végéig volt lehetőségük a tagországoknak. 2016-tól a 2014-2020-as ciklus forrásainak lehívása még nem kezdődött meg érdemben. 2017-től azonban a 2014-2020-as ciklus indulásával összefüggően a nettó EU transz-

ferek értéke is jelentősen nőtt. A költségvetési szervek beruházásainak alakulása leköveti az EU források felhasználásában mutatkozó ingadozást. A vállalkozások beruházásai sem függetlenek ettől, azonban ebben a szférában egyéb forrásokból is jelentősen beruházások valósultak meg.

A vállalati beruházások 2009. évi visszaesése azt eredményezte, hogy a nem pénzügyi vállalatok köre nettó hitelfelvevőből nettó hitelnyújtóvá vált, mivel megtakarításai meghaladták felhalmozási kiadásainak (bruttó állóeszköz felhalmozás + készletváltozás) és az értékcsökkenésnek (állóeszköz-felhasználás) a különbségét, figyelembe véve a kisebb korrekciós tételeket is. Ezt szemlélteti a **9. számú ábra**. Kiemelendő, hogy ez a helyzet a vizsgált időszak egészére fennmaradt, sőt 2013-ban a nettó hitelezés mértéke meghaladta az 1300 Mrd forintot, 2017-ben pedig az 1700 Mrd forintot, azaz, az akkori GDP mintegy 5 százalékának megfelelő összeget. A hitelnyújtóvá váláshoz az is hozzájárult, hogy 2011-től kezdve e vállalati kör – elsősorban az uniós támogatású programok keretében – évi több száz milliárd forint összegű tőketranszferben is részesült.

9. számú ábra

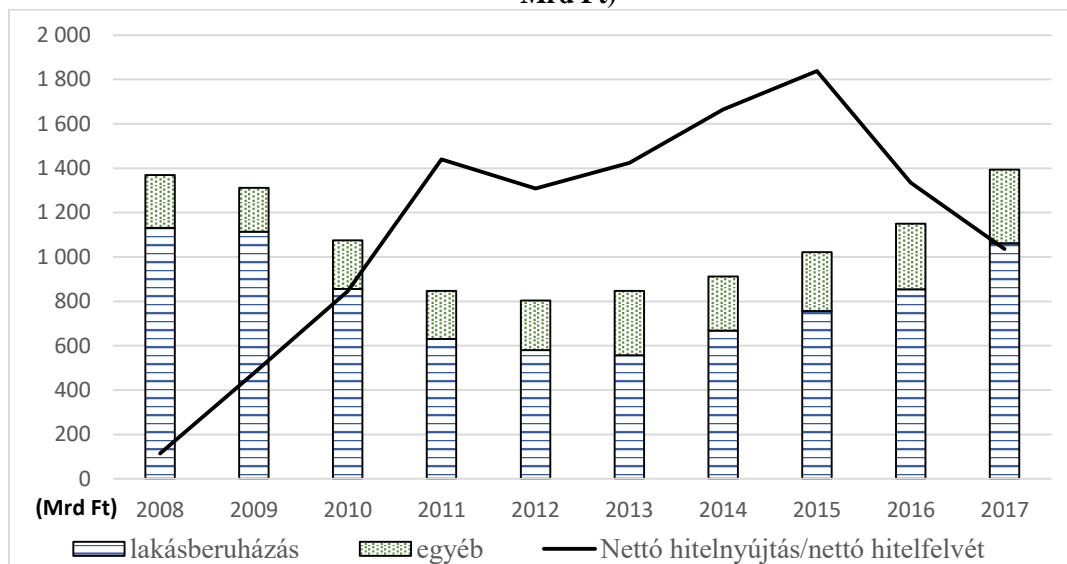
Forrás: KSH 3.1.12. (2019/aa) alapján ÁSZ szerkesztés

A nem pénzügyi vállalatok 2008. utáni nettó hitelnyújtóvá válása a magyar gazdaság egyik legújsherűbb jelensége, amely azt jelenti, hogy magas hányadban ezeknek a vállalatoknak a megtakarításai tették lehetővé a külkereskedelmi egyenleg pozitívvá válását. Ez egyensúlyi szempontból kedvező, ugyanakkor a növekedés szempontjából előnytelen, mivel azt jelenti, hogy a vállalkozások nem találtak a kamatrátánál kedvezőbb befektetési lehetőséget, és ezért többletjövendelmük jelentős részét nem beruházásokra fordították, hanem megtakarították.

A beruházások alakulására hatással van a háztartások beruházási aktivitása is. Ennek meghatározó nagyságrendű tétele a lakásberuházás (lásd a **10. számú ábrát**). Az ábráról leolvasható, hogy 2010-től kezdve jelentősen visszaesett a lakásberuházások összege.

10. számú ábra

Lakossági beruházások és a háztartások nettó hitelnyújtás alakulása 2008-2017 (folyó áron, Mrd Ft)

Forrás: KSH 3.1.20. (2019/bb) alapján ÁSZ szerkesztés

Még drámaibb mértékű volt a csökkenés az új építésű lakások esetében (4. számú táblázat).

4. számú táblázat

Lakásépítési támogatások összege, kiadott építési engedélyek és az épített lakások száma

Év	Lakástámogatás összege (Mrd Ft)	Ebből: CSOK	A kiadott lakásépítési engedélyek száma (db)	Az épített lakások száma (db)
2008	185,6	-	43 862	36 075
2009	199,3	-	28 400	31 994
2010	147,4	-	17 353	20 823
2011	129,1	-	12 488	12 655
2012	124,0	-	10 600	10 560
2013	131,9	-	7 536	7 293
2014	128,0	-	9 633	8 358
2015	109,3	5,9	12 515	7 612
2016	148,2	51,3	31 559	9 994
2017	184,7	92,4	37 997	14 389
2018	193,2		36 719	17 681

Forrás: Központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatok általános indoklása (2008-2017) és KSH (2019/d) alapján ÁSZ szerkesztés

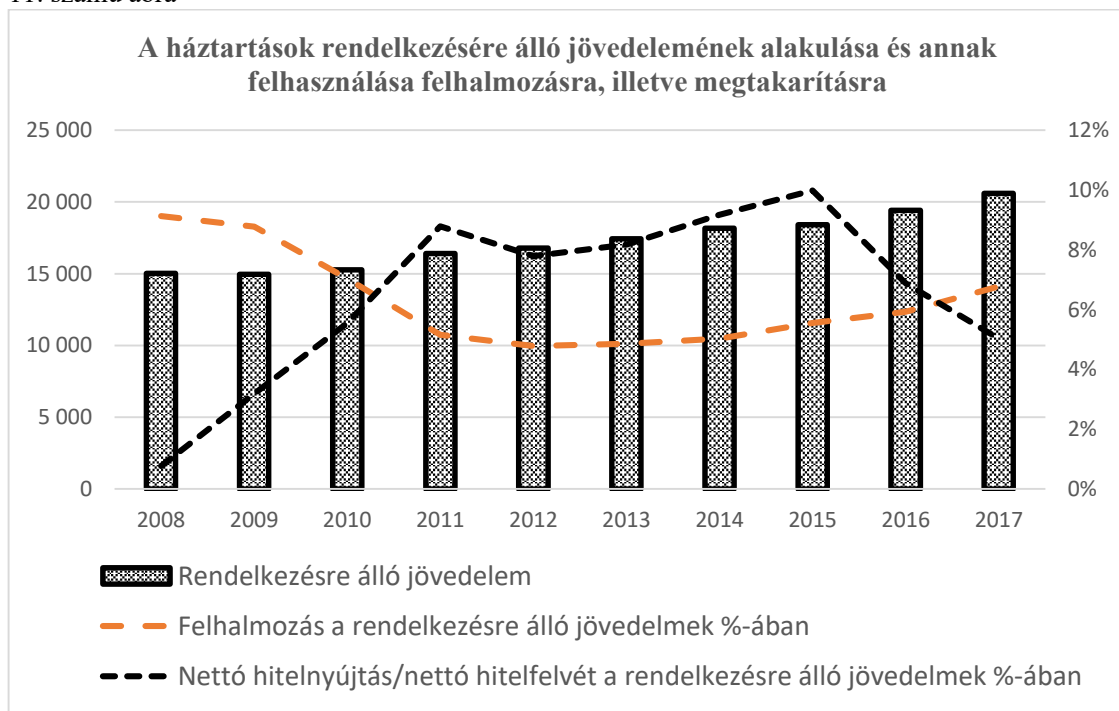
A 2015-ben bevezetett lakásépítési támogatások azonban fordulatot hoztak, 2016-ban megkezdődött, 2017-től pedig felgyorsult az épített lakások számának emelkedése. 2015-höz képest 2017-ben és 2018-ban megháromszorozódott a kiadott lakásépítési engedélyek száma, amely a lakásépítések további dinamikus növekedését valószínűsíti. A lakásépítések beindulásának lökést adott a csa-

ládi otthonteremtési kedvezmény (CSOK) bevezetése. 2016. márciusától jelentősen növekszik a lakáscélú hitelezés. 2016- decemberében a lakáshitelek több mint 20 százaléka a CSOK-hoz kötődött. Az egyéb lakáshitelek gyors növekedése következtében azonban ez az arány 2018 decemberére 10 százalékra mérséklődött (Banai - Pankov - Fábíán – Nagy, 2019. 4. oldal). A lakásépítések gyors felfutása azonban kockázatokkal is jár (kapacitások hiánya, árak gyors növekedése), amelyre tekintettel inkább egy nagy kilengéseket nem mutató emelkedés lenne kívánatos.

A 10. ábra adatai azonban egy másik fontos összefüggésre is rávilágítanak. Arra, hogy erős összefüggés áll fenn a lakásberuházások és a háztartások nettó hitelnyújtó képessége között, azaz a háztartások nettó megtakarításai ugrásszerűen megemelkedtek akkor, amikor a lakásberuházások visszaestek, és jelentősen mérséklődtek akkor, amikor a lakásberuházások felfutottak. Ez részben azal függ össze, hogy a lakásberuházásra fordított összegek – értelemszerűen – mérséklük a megtakarításokat. Másfelől pedig azzal, hogy a lakásépítések számottevő mértékben hitelből valósulnak meg, a lakossági hitelfelvétel pedig csökkenti a háztartások nettó hitelnyújtó képességét. 2010 és 2016 között a lakáscélú hitelek állománya kb. 1800 Mrd forinttal csökkent, majd 2016 és 2018 között közel 500 Mrd forinttal nőtt. Az újonnan engedélyezett lakáscélú hitelek összege 2013-ban a 200 Mrd forintot sem érte el, ezzel szemben 2018-ban már 853 Mrd forintra nőtt, és nominálisan meghaladta a 2006-os és a 2007-es értéket. Igaz ebből az építésre és új lakás vásárlására felvett hitelek összege csak 153 Mrd forint volt. (KSH 2019/cc 1-2. oldal).

Az összefüggés jobb szemléltetése érdekében a **11. számú ábrán** együtt mutatjuk be a háztartások rendelkezésére álló jövedelem alakulását, valamint azt, hogy ebből hány százalékot fordítottak felhalmozásra, és mennyit nem költöttek el.

11. számú ábra

Forrás: KSH 3.1.20. (2019/bb) alapján ÁSZ szerkesztés

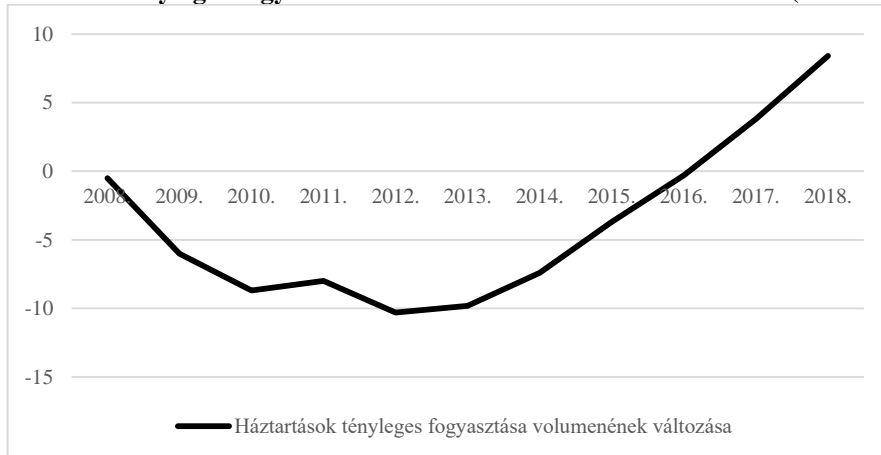
Az ábra jól mutatja a háztartások nettó hitelnyújtó pozíciójának javulása 2009 és 2011 között szorosan összefüggött a felhalmozási kiadásaik jelentős csökkenésével. Ugyanakkor 2013 és 2015. között a háztartások nettó hitelezési pozíciója tovább javult, annak ellenére, hogy a rendelkezésükre álló jövedelemből némileg nagyobb arányban költöttek felhalmozásra is. 2016-tól kezdődően a háztartások növelték felhalmozásaikat, viszont ezzel párhuzamosan nettó hitelnyújtó pozíciójuk jelentősen gyengült. Ez azzal magyarázható, hogy 2016-ra befejeződött a devizaalapú hitelek nagyarányú visszafizetésének korszaka, és a háztartások egyre nagyobb arányban vettek fel hiteleket. Ennek következtében a háztartások fogyasztása is megélné, amelyet a következő alfejezetben mutatunk be részletesen.

1.3. Lakossági fogyasztás alakulása

A háztartások tényleges fogyasztása magába foglalja a háztartások fogyasztási kiadását, valamint a kormányzattól és a háztartásokat segítő nonprofit szervezetektől kapott természetbeni társadalmi juttatásokat, de nem tartalmazza a külföldiek magyarországi fogyasztását. A 2008-2018. évek között a háztartások tényleges fogyasztásának döntő részét, 80-81%-át a háztartások fogyasztási kiadása tette ki. A kormányzattól kapott természetbeni társadalmi juttatások 2008-tól 2012-ig folyamatosan csökkentek. 2012-ről 2018-ra viszont, folyamatosan, összességében 39,9%-kal növekedett az ilyen célú kormányzati kiadás. A nonprofit intézmények által nyújtott természetbeni társadalmi juttatások összege – a 2008-ban kezdődő válságtól függetlenül – folyamatosan, közel kétszeresére növekedett az elemzett időszakban, azonban összege még 2018-ban is csak a háztartások tényleges fogyasztásának 3,1%-át teszi ki. (KSH, 2019/y) A háztartások tényleges fogyasztása volumenének változását mutatja be a **12. számú ábra**.

12. számú ábra

A háztartások tényleges fogyasztása volumenének változása 2008-2018 (2008= 100%)

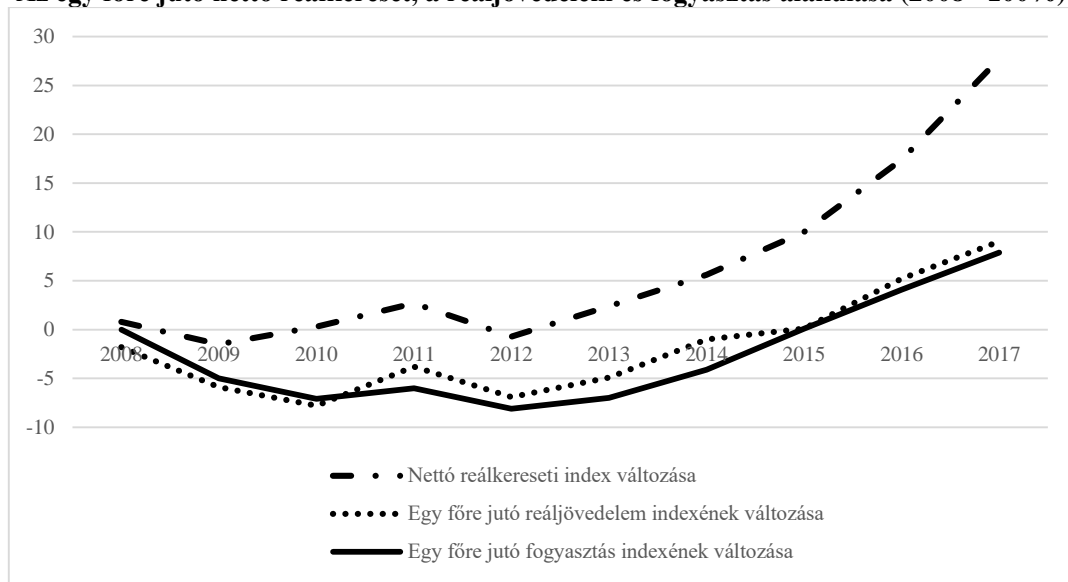
Forrás: KSH 3.1.7. (2019/k, n) alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábráról leolvasható, hogy a háztartások tényleges fogyasztásának volumene a 2008. évről a 2013. évig jelentősen csökkent (a 2011. évi átmeneti növekedést kivéve). A háztartások tényleges fogyasztásának volumene a 2013-tól kezdett el tartósan emelkedni, 2016-ra érte el a pénzügyi válság előtti szintet, és azóta is dinamikusan növekszik.

A fogyasztás alakulása mögötti okokat vizsgálva elsőként a fogyasztás és a keresetek közötti összefüggést elemezzük. A **13. számú ábra** mutatja a nettó reálkereset, a reáljövedelem, és azzal egyidejűleg az egy főre jutó fogyasztás változását az elemzett időszakban.

13. számú ábra

Az egy főre jutó nettó reálkereset, a reáljövedelem és fogyasztás alakulása (2008 = 100%)

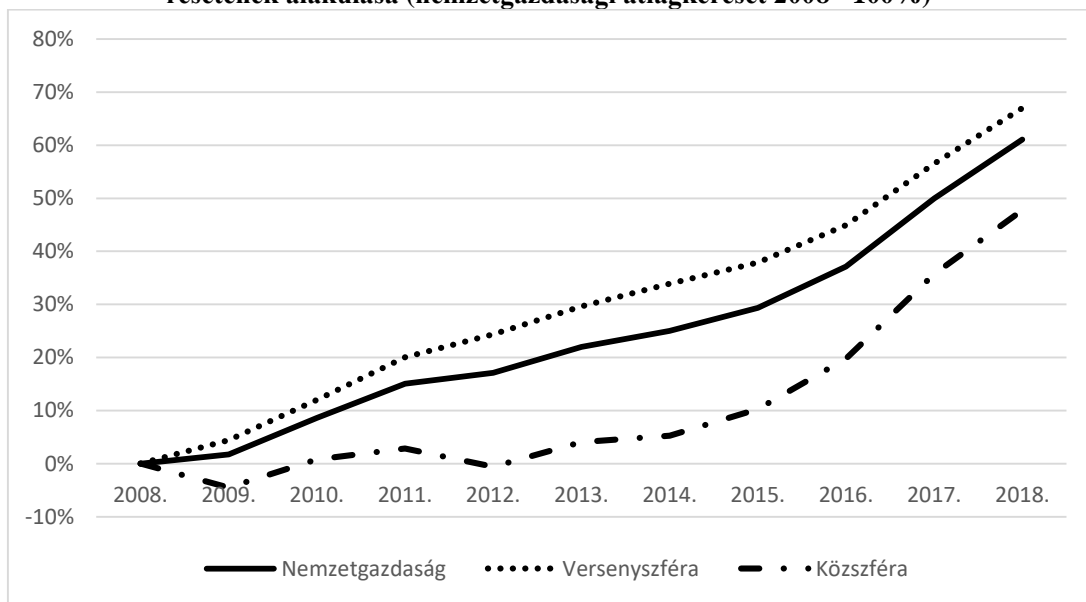
Forrás: KSH2.1.53. (2019/c) alapján ÁSZ szerkesztés

A 2009. és 2012. évi csökkenést követően a reálkereset és reáljövedelem mutatói a fogyasztással együtt összességében növekedést mutattak az elemzett időszakban. A nettó reálkereseti index változása – a 2011. és 2014. év kivételével – dinamikusabb volt, mint az egy főre jutó reáljövedelem változása. Az egy főre jutó fogyasztás 2010 és 2015 között elmaradt az egy főre eső reáljövedelem növekedésétől, ami a lakossági megtakarítások növekedését jelzi abban az időszakban. 2015-2017 között az egy főre jutó reáljövedelem és az egy főre jutó fogyasztás hasonló ütemű növekedést mutatott, de jelentősen elmaradt a nettó átlagkeresetek dinamikájától.

Az egy főre jutó fogyasztásnak az átlagkeresetnél lényegesen alacsonyabb növekedése leginkább azzal magyarázható, hogy a munkajövedelmeknél sokkal lassabban nőttek a lakosság egyéb jövedelmei. Ez a hatás azonban a jövőben egyre gyengült és a közeljövőben is gyengülni fog, mivel a foglalkoztatás bővülése és a keresetek dinamikusabb növekedése következtében a munkajövedelmek egyre nagyobb arányt képviselnek a lakossági jövedelmeken belül. 2011-ben a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének 77,6 százaléka származott munkajövedelemből, ez az arány 2017-re 84,2 százalékra nőtt. Ezért külön is megvizsgáltuk a keresetek növekedését külön a versenyszférára és a közszférára (lásd a **14. számú ábrát**).

14. számú ábra

A nemzetgazdaság, ezen belül a versenyszféra és a közsféra nominális nettó átlagkeresetének alakulása (nemzetgazdasági átlagkereset 2008= 100%)

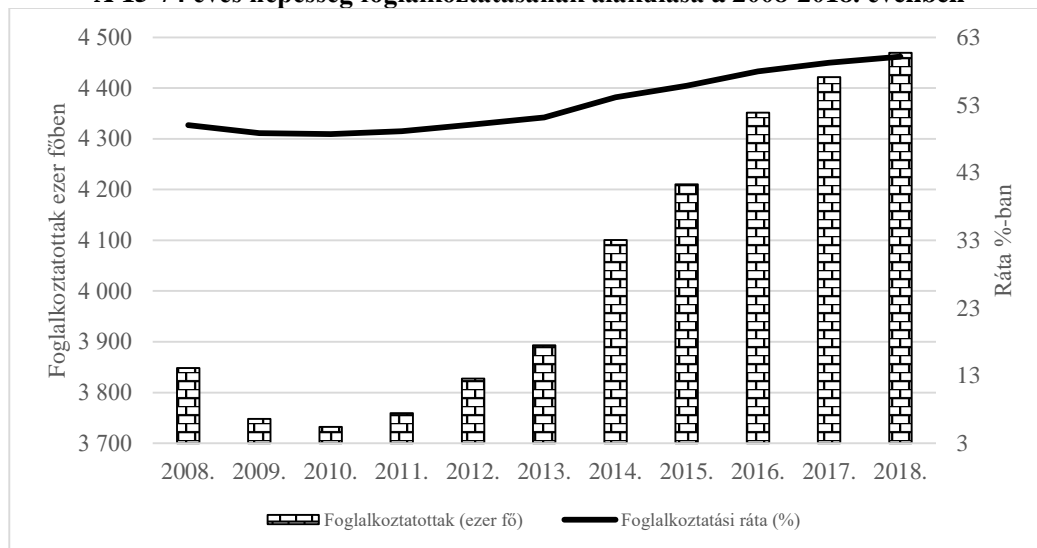
Forrás: KSH 2.1.31. és 2.1.32 (2019/q, r) alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábrán látható, hogy a versenyszférában nominálisan folyamatosan és gyorsuló ütemben nőttek az átlagkeresetek. Ezzel szemben a közszférában 2015-ig lényegesen alacsonyabb volt az átlagkeresetek növekedése, ami 2016-tól gyorsult fel jelentősebben. Ebben közrejátszott a közfoglalkoztatottak létszámának változása is, mivel a létszámuk növekedésének időszakában alacsony keresetük érzékelhetően mérsékelte a közsféra átlagkeresetét, míg létszámuk mérséklődése az átlagkeresetet pozitív irányban befolyásolta.

A fogyasztás növekedéséhez hozzájárult a foglalkoztatás növekedése is. A foglalkoztatottak száma 2011-től folyamatosan növekedett. Ezt szemlélteti a **15. számú ábra**.

15. számú ábra

A 15-74 éves népesség foglalkoztatásának alakulása a 2008-2018. években

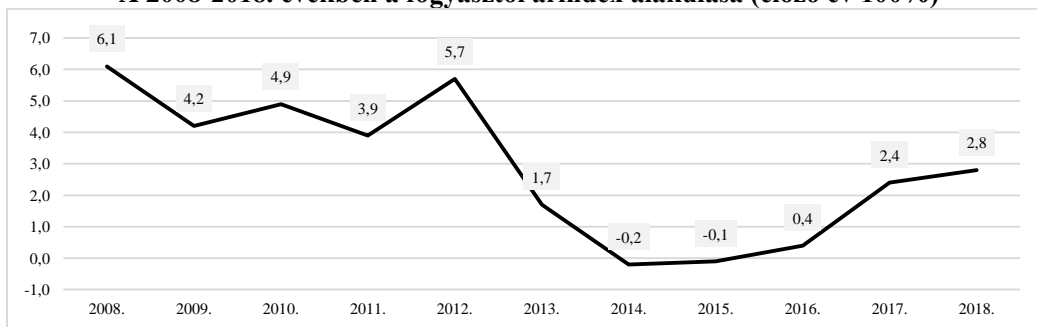

Forrás: KSH 2.1.2.1. (2019/a) alapján ÁSZ szerkesztés

A háztartások fogyasztását befolyásolta az infláció. A fogyasztói árindex a 2008-2018. évek közötti változását mutatja be a **16. számú ábra**.

16. számú ábra

A 2008-2018. években a fogyasztói árindex alakulása (előző év 100%)

Forrás: KSH 3.6.1. (2019/v) alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábra alapján a 2008-2018. években három szakasz különíthető el az infláció alakulásában: a 2008-2012. években az infláció magas volt, a 2013-2016. években csökkent, majd stagnált, a 2017-2018. években növekedni kezdett. Ez a szakaszolás megegyezik a gazdasági növekedés korábban leírt szakaszaival.

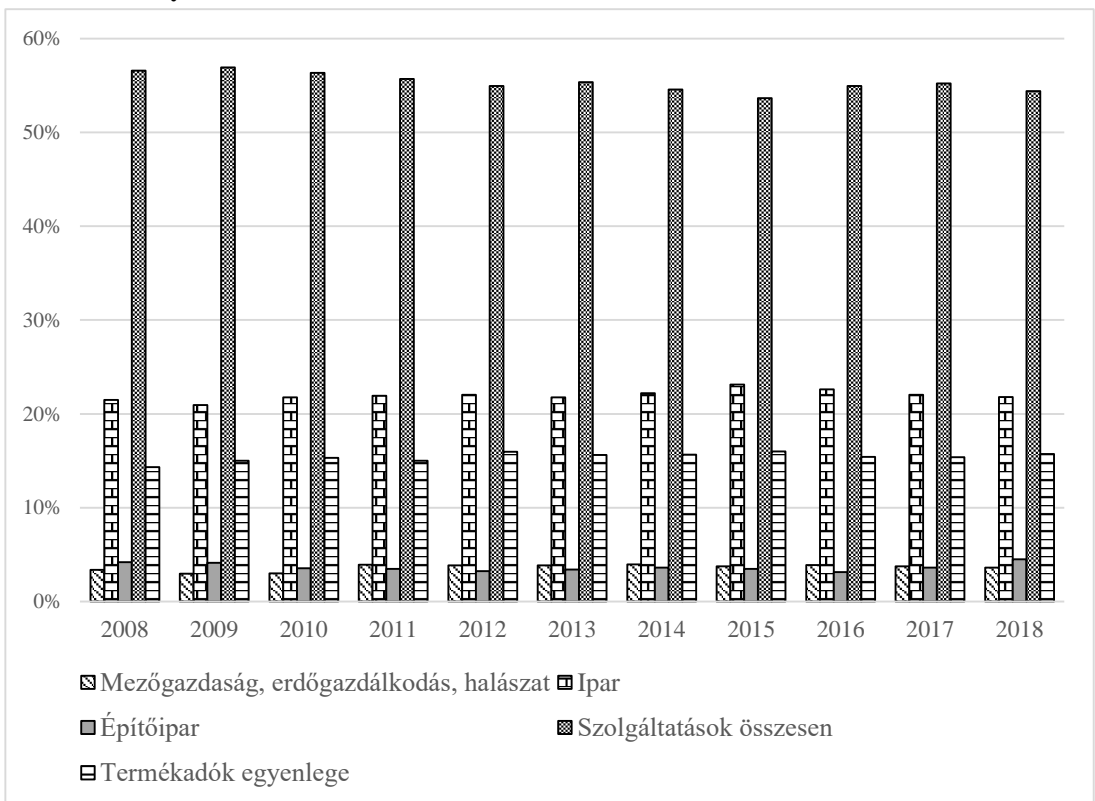
2. A GDP termelési oldalának alakulása 2008-2018. között

A GDP termelési oldalról egyenlő az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékének (azaz a bruttó kibocsátás és a folyó termelő-felhasználás különbségeinek) és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és terméktámogatások egyenlegének összegével. (KSH, 2019)

A GDP termelési oldalához való hozzájárulás tekintetében (lásd **17. számú ábrát**) a legjelentősebb szerepe a szolgáltatásoknak volt, amelyek a GDP 53-56%-át tették ki a 2008-2018. közötti időszakban. A szolgáltatások után a következő legnagyobb súlyt az ipar képviselte 20-23%-os aránnyal. Jelentős volt még a termékadók egyenlege, 14-16%-os súlyával. (A termékadók és terméktámogatások egyenlege a termékek és szolgáltatások beszerzéséhez, értékesítéséhez és átadásához kapcsolódó adókat tartalmazza. Ide tartozik például a vám, a jövedéki, a fogyasztási és az általános forgalmi adó (áfa), valamint az exporttámogatás.) A GDP-hez termelési oldalról az építőipar (3-4%) és a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (2-4%) járult hozzá. A GDP termelési oldala szerkezetének változása a felhasználási oldalhoz képest visszafogottabb volt, az időszak folyamán csak néhány százalékpontos változás történt az egyes komponensek tekintetében.

17. számú ábra

A folyó áron számított GDP termelési oldala összetételének alakulása (%)

Forrás: KSH 3.1.2. (2019/g) alapján ÁSZ szerkesztés

A GDP növekedéséhez való hozzájárulást nézve (lásd az **5. számú táblázatot**) 2008-2018. évek között a termelési oldalon a szolgáltatások – 2009 kivételével – minden évben pozitívan járultak

hozzá a GDP változásához, míg az ipar, az építőipar és a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat hozzájárulása több évben is negatív mértékű volt.

5. számú táblázat

Hozzájárulás a GDP növekedéséhez termelési oldalról, előző évhez viszonyítva (százalékpont)

Időszak	GDP összesen	mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	ipar	építőipar	szolgáltatások	termékadók és támogatások egyenlege
2008	0,9	1,9	-1,0	-0,4	0,1	0,3
2009	-6,6	-0,4	-3,0	-0,2	-2,2	-0,9
2010	0,7	-0,7	1,6	-0,4	0,0	0,1
2011	1,7	0,5	0,1	0,1	0,9	0,1
2012	-1,6	-0,8	-0,5	-0,2	0,0	-0,2
2013	2,1	0,6	-0,6	0,2	2,1	-0,2
2014	4,2	0,7	1,3	0,4	1,5	0,5
2015	3,5	-0,1	2,0	0,1	1,0	0,5
2016	2,3	0,5	0,2	-0,4	1,7	0,2
2017	4,1	-0,3	0,8	0,5	2,5	0,7
2018	4,9	0,2	0,7	0,8	2,4	0,8
átlag	1,5	0,2	0,2	0,0	0,9	0,2

Forrás: KSH 3.1.6. és 3.1.19. (2019/j, o) alapján ÁSZ szerkesztés

Az 5. számú táblázatban feltüntettük a 2008-2018-as időszak átlagát is. Eszerint az átlagos GDP növekedés (1,5%) nagy részét a szolgáltatások (0,9%) adták, míg a termelési oldal többi komponense csak kis mértékben tudott hozzájárulni a gazdaság bővüléséhez. Ugyanakkor az elemzett időszak egészét tekintve – az építőipar kivételével – minden szektor többsége hozzájárult a GDP növekedéséhez, tehát az összességében széles bázison alapult.

A 2008-2018 közötti időszakon belüli három szakasz megkülönböztetésének a GDP termelési oldalán is van relevanciája (a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat kivételével, ahol a növekedésre az éghajlati tényezők erőteljesen hatottak.) Az 5. számú táblázat adatai azt mutatják, hogy a leginkább konjunktúra-érzékeny az építőipar volt, amelynek a termelése 2008-2012 között visszaesett, 2013 és 2016 között – nagy hullámzásokkal, összességében – stagnált, 2017-től kezdve pedig dinamikusan növekedett. A számok azt jelzik, hogy a szolgáltatások voltak azok, amelyek a leghatározottabban járultak hozzá a gazdasági növekedéshez: a szolgáltatások 2013-tól beinduló növekedése adta meg az első lökést a gazdasági növekedésnek, majd attól kezdve a szolgáltatások minden évben meghatározó – 2016-tól kezdve gyorsuló – mértékben járultak hozzá a GDP növekedéséhez. Ezzel szemben az ipar teljesítménye hullámzó volt, a jelentős növekedést mutató éveket visszaesések váltogatták.

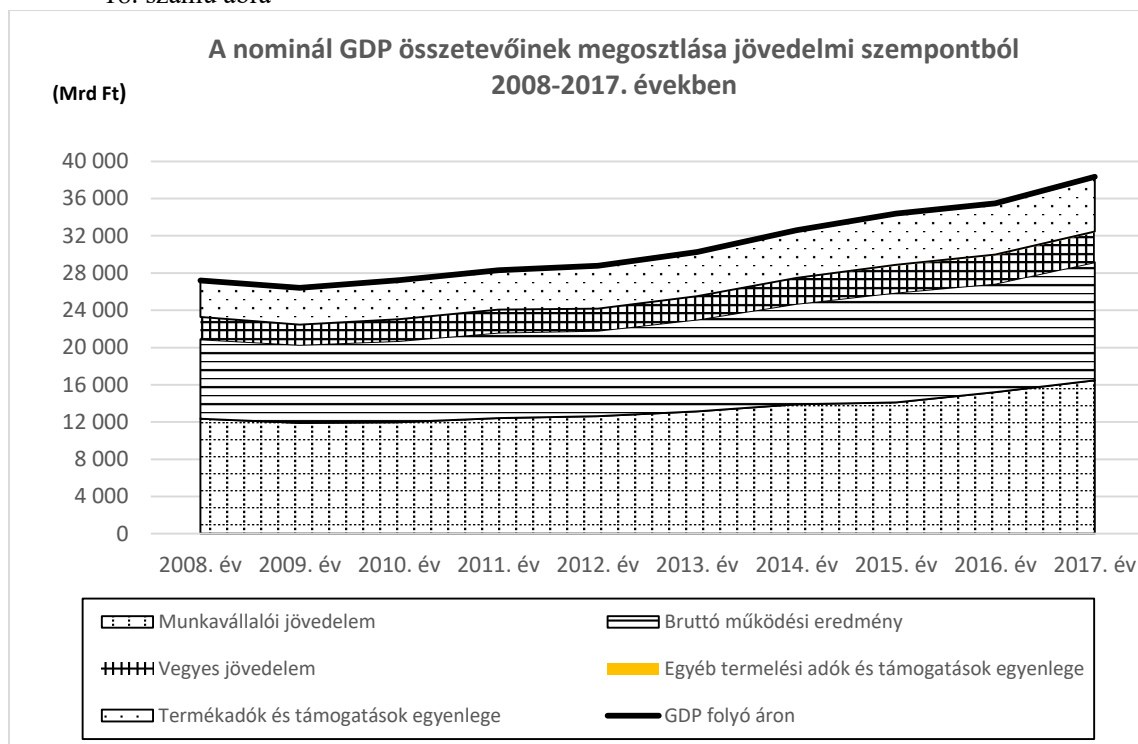
Külön figyelmet érdemel, hogy a termékadók és terméktámogatások egyenlege 2014-től pozitívan és jelentős mértékben járult hozzá a GDP változásához. Ebben tulajdonképpen a gazdaság kifehéredésének a folyamata tükröződik, amelyben nagy szerepe volt az elmúlt években a gazdaság kifehéritése érdekében hozott intézkedéseknek (online pénztárgépek, EKÁER³, online számlaadat-szolgáltatás bevezetése, automaták bekötése a NAV⁴-hoz).

3. A GDP jövedelmi oldalának alakulása 2008-2018. között

A jövedelmi megközelítésben a GDP változása szemlélteti, hogy a tőkéből, munkából mekkora bevétele képződik a vállalkozásoknak, háztartásoknak, államnak (a GDP újraelosztását megelőzően). Ez lényegében az eredmény és a munkaerőköltség egymáshoz való viszonyát is értékeli, azzal a kiegészítéssel, hogy ebben a megközelítésben az eredmény tartalmazza az amortizációt is.

A GDP jövedelmi megközelítésben a bruttó hozzáadott értékéből és a termékadók és támogatások egyenlegéből tevődik össze. Az előbbi pedig a munkavállalói jövedelemből, a bruttó működési eredményből, a vegyes jövedelemből és az egyéb termelési adók és támogatások egyenlegéből képződik. A munkavállalói jövedelem a bruttó munkabér mellett magába foglalja a munkavállalónak adott pénzbeli és természetbeni juttatásokat, valamint a munkáltató által megfizetett szociális hozzájárulási adót is). A változásának fő mozgatórugói a foglalkoztatott létszám változása, bérek emelkedése vagy éppen befagyasztása, a bérek után fizetendő adók, járulékok mértéke. A **18. számú ábra** szemlélteti a nominál GDP-t jövedelmi oldalról alkotó elemek megoszlását a 2008-2017. évek között.

18. számú ábra

Forrás: KSH 3.1.37.14-23. (2019/s) alapján ÁSZ szerkesztés

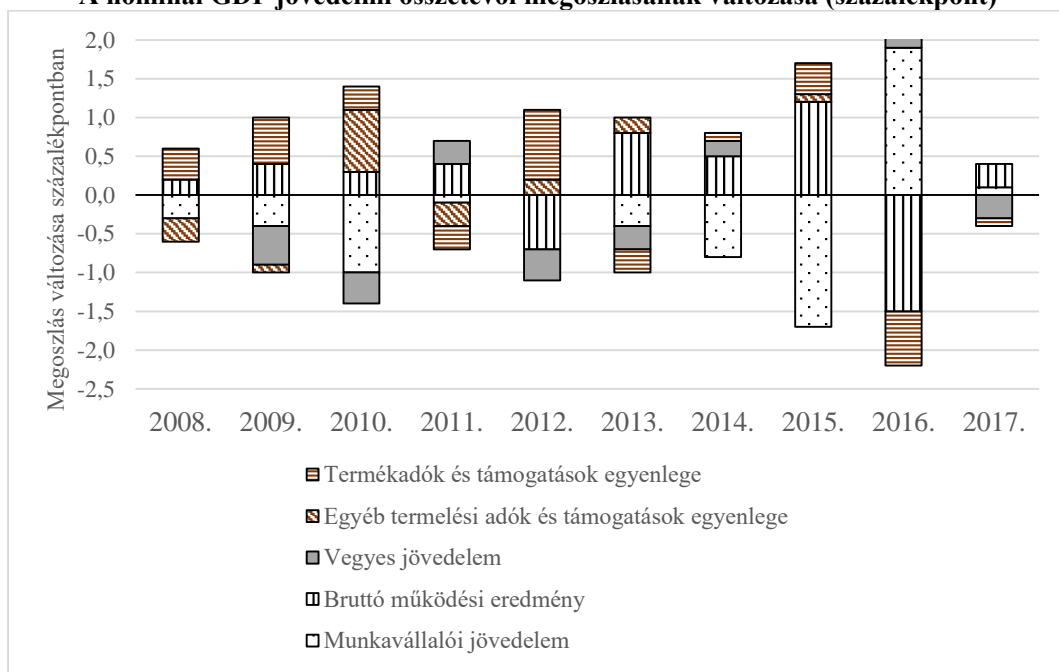
Az ábra alapján megállapítható, hogy 2008-2017. években a munkavállalói jövedelem tette ki a nominál GDP 41-45%-át. Jelentős arányt (31-34%) képviselt a jogi személy vállalkozások által realizált bruttó működési eredmény. A nem jogi személy vállalkozások által elért ún. vegyes jövedelem a nominál GDP 8-10%-át tette ki az egyes években. A termékadók és támogatások egyenlege

pozitív volt a 2008-2017. években, azaz a befolyt termékadók összege meghaladta a terméktámogatások összegét, arányuk az egyes években elérte a GDP 14-16%-át. Az egyéb termelési adók és támogatások egyenlegének aránya a GDP -0,7%-a és 0,8%-a között mozgott az egyes években.

A 19. számú ábra azt mutatja be, hogy az egyes összetevők százalékos aránya hogyan változott az elemzett időszakban.

19. számú ábra

A nominál GDP jövedelmi összetevői megoszlásának változása (százalékpont)

Forrás: KSH 3.1.37.13-23. (2019/s) alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábráról az olvasható le, hogy a gazdasági válság kiteljesedésének, majd a stabilizációnak az éveiben a magánszemélyek által realizált jövedelmek aránya csökkent, akár munkavállalóként, akár vállalkozóként érték el. Eközben a jogi személyek által elért bruttó működési eredmény, valamint a termékadók és terméktámogatások egyenlege arányaiban növekedett. A termékadók és -támogatások egyenlege arányának növekedéséhez hozzájárult, hogy 2009. július 1-jétől 20-ról 25%-ra emelték az ÁFA általános mértékét, majd hogy 2012. január 1-jétől 25-ről 27%-ra emelkedett az ÁFA általános mértéke.

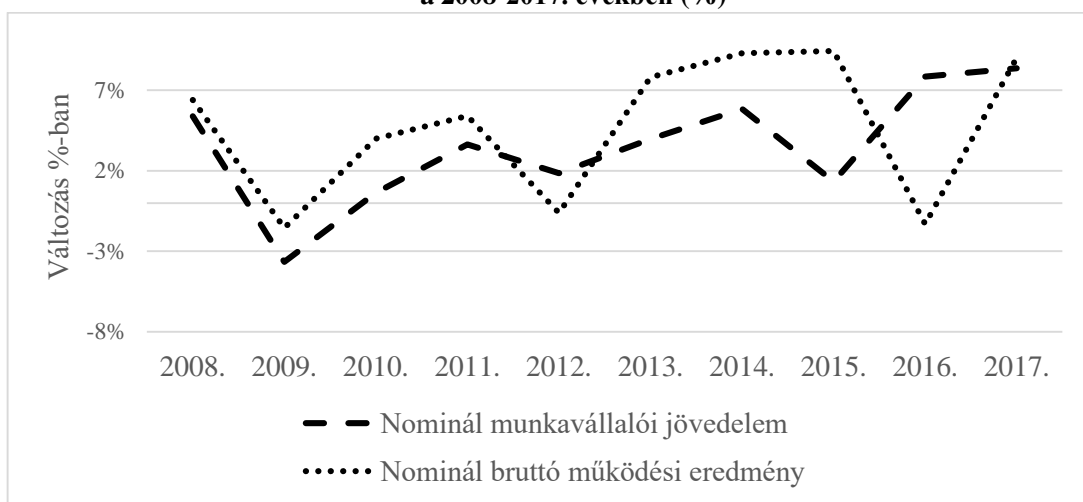
A 2013. és 2015. évek között a munkavállalói jövedelem aránya a nominál GDP-n belül egyre nagyobb mértékben csökkent. Ez annak ellenére történt, hogy a minimálbér folyamatosan emelkedett, és a 2013. évtől a közszférában megkezdődtek az egyes ágazatok életpálya modelljeihez kötődő béremelések. Ennek az ellentmondásnak az oka elsősorban az, hogy a statisztika a munkabérek után fizetendő járulékot munkavállalói jövedelemként veszi figyelembe, akkor is, ha azt a munkáltató fizeti. A munkáltató által fizetendő járulékok pedig több intézkedés következtében is mérséklődtek. A 2013. január 1-jétől bevezetett Munkahelyvédelmi Akcióterv keretében a munkáltató részére biztosított szociális hozzájárulási adómentesség, illetve kedvezmény a statisztikai osztályozás szerint a munkavállalói jövedelmet csökkentette.

A 2016. évben munkavállalói jövedelem aránya 1,9 százalékponttal növekedett, mivel a minimálbér emelése folytatódott, a közszférában ez évben áramlott ki a legnagyobb bértömeg többlet az életpályamodellekhez kapcsolódó béremelés címén, a közfoglalkoztatottak száma csökkent, és a versenyszférában nőtt a foglalkoztatás. A vállalkozások bruttó működési eredményének aránya a GDP-n belül a 2016. évre 1,5 százalékponttal romlott.

Az ábrából leolvasható, hogy a 2008-2017 években legnagyobb összegben a munkavállalói jövedelem és a jogi személy vállalkozások bruttó működési eredményének változása befolyásolta a nominál GDP alakulását jövedelmi megközelítésből. Ezért a GDP e két fő alkotó elemének 2008-2017. évek közötti változását egy külön ábrán (lásd a **20. számú ábrát**) is bemutatjuk.

20. számú ábra

A munkavállalói jövedelem és a jogi személyek bruttó működési eredményének változása a 2008-2017. években (%)

Forrás: KSH 3.1.37.13-23. (2019/s) alapján ÁSZ szerkesztés

Az ábra azt mutatja, hogy a két jövedelmi mutató nominál értéke esetében a változás iránya jellemzően azonos volt, kivéve a 2015. és 2016. éveket. A 2015. évben a munkavállalói jövedelem növekedése több mint 4 százalékponttal visszaesett, míg a bruttó működési eredmény növekedési üteme nem változott. A vállalkozások eredménye beruházások növekedésének közvetett hatására nőtt. Ugyanakkor munkavállalói jövedelem – a foglalkoztatás növekedése ellenére – a Munkahelyvédelmi Akcióterv keretében adott adó-, járulégmentességek, kedvezmények miatt csökkent. A 2016. évben a munkavállalói jövedelem az előző évhez képest 6 százalékpontot nőtt, ugyanakkor a bruttó működési eredmény 12 százalékponttal csökkent.

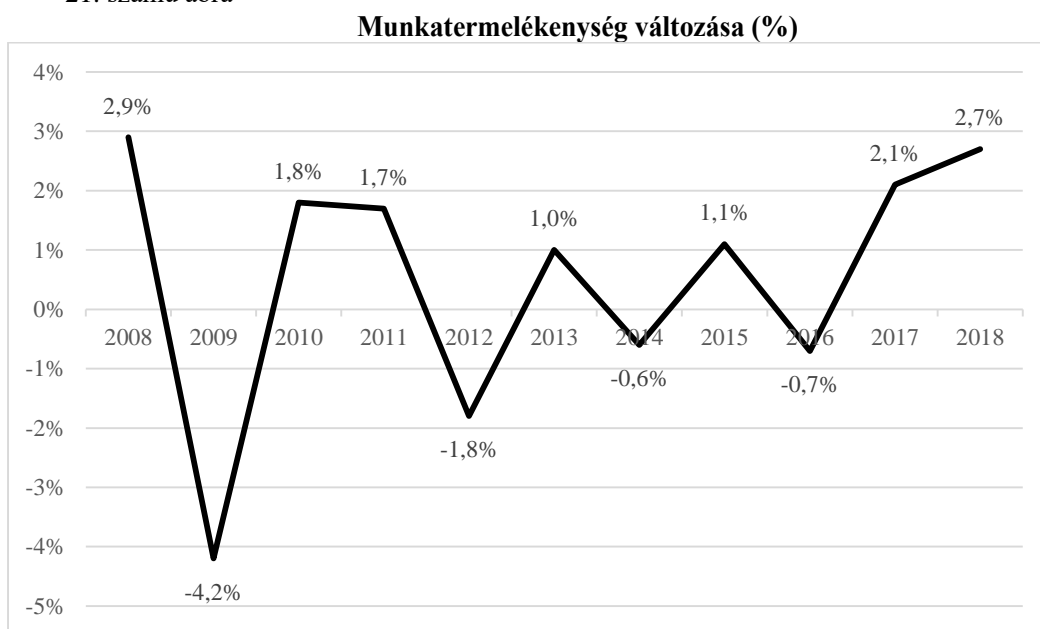
A nominál munkavállalói jövedelem a 2009. évi visszaeséstől eltekintve évről évre növekedett. A munkavállalói jövedelem változását befolyásoló leglényegesebb tényezőket az 1. fejezetben a lakossági fogyasztáson belül, a keresetek és a foglalkoztatás alakulásának elemzése során értékeltük.

4. A termelékenység és a munkavállalói jövedelmek kapcsolata

A GDP lényegében valamennyi végső felhasználásra szánt termék és szolgáltatás összértéke, amelyet egy országban egy év alatt előállítanak. Az egy foglalkoztatottra jutó GDP általánosan használt termelékenységet mérő mutatószám, amelynek segítségével bepillantás nyerhető a nemzetgazdaság termelékenységének alakulásába.

A hazai munkatermelékenység változása 2008-2016. évek között ingadozó volt (lásd **21. számú ábra**), de összességében stagnálást mutatott. Nagyobb kilengést csak a gazdasági válság hatására, 2009-ben mutatott, ekkor 4,2%-kal csökkent a munkatermelékenység. 2017-ben és 2018-ban már nagyobb növekedést tudott felmutatni hazánk termelékenysége, ezzel összességében 4,9%-os növekedést elérve 2016. évhez képest.

21. számú ábra

Forrás: Eurostat (2019/a) alapján ÁSZ szerkesztés

A 2016-ig tartó stagnálás valószínű oka a foglalkoztatottság jelentős gazdaságpolitikai ösztönzése és növelése, ennek keretében a közmunkások számának növekedése, így a közmunkások által végzett munka alacsonyabb fokú termelékenységének rontó hatása érvényesült. (Jó Állam Jelentés, 2018) A termelékenység lassú növekedésének, stagnálásának oka emellett a tőkeberuházások visszaesése és a humán tőke nem megfelelő bővülése. (MNB, 2017/a) Ezt követően, 2017-ben és 2018-ban az előző éveket is meghaladó mértékben nőtt a hazai GDP, illetve emellett nagymértékben (a 2016. évi 202,5 ezer főről 125,9 ezer főre) csökkent a közfoglalkoztatottak száma, így ekkor már javulni tudott hazánk munkatermelékenysége.

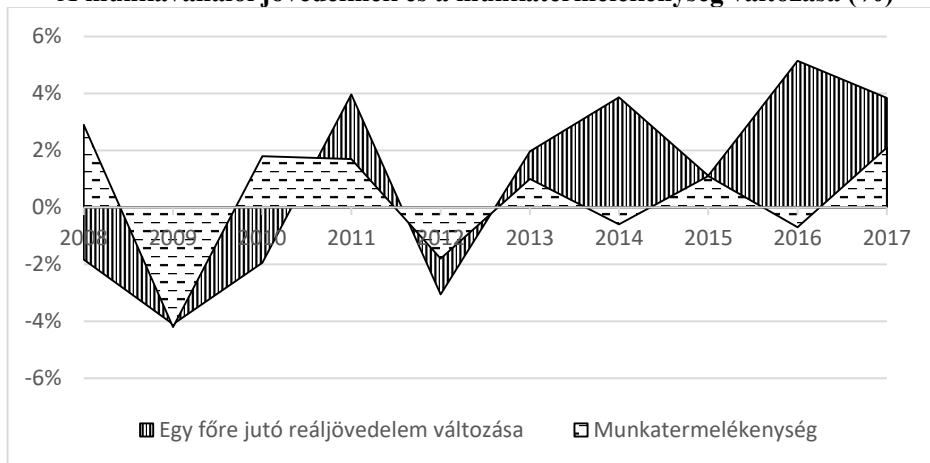
A munkatermelékenység átlagos szintjét több tényező befolyásolja. Függsz a munkahelyek és munkaeszközök technológiai korszerűségétől, a munkavállalók képzettségétől, az értékláncok hosszától, továbbá a gazdaság ágazati szerkezetétől.

Az elmúlt években az egy főre eső GDP változására elsősorban a foglalkoztatás alakulása volt pozitív hatással, míg a munkatermelékenység több évben is negatívan befolyásolta a GDP változását. A következő évekre vonatkozóan ez a tendencia megfordulhat, és egyre nagyobb mértékben járulhat hozzá a GDP változásához a munkatermelékenység, pozitív módon. A magyar gazdaság növekedési képességének megerősítése a foglalkoztatás megfelelő szintre emelését követően elsősorban a munkatermelékenység emelésével biztosítható. A következő években, a munkaerőpiaci tartalékok kimerülésével hazánk gazdaságának át kell állnia a foglalkoztatottság emelkedése nélküli növekedésre. Ez a növekedés feltételezi azt, hogy változatlan foglalkoztatottság mellett a munka termelékenysége, hozzáadott értéke vagy minősége nő, amely hozzájárul a megtermelt javak értékének növekedéséhez.

A munkavállalói reáljövedelmek 2012-ig a magas infláció miatt nem tudtak növekedni, ekkor a munkatermelékenység változása meghaladta a reáljövedelmek változását, majd 2013-2015 között – 2014. év kivételével – közel azonos mértékben nőttek a bérek a munkatermelékenységgel. A munkavállalói jövedelmek növekedése különösen 2016-tól kezdődően haladta meg lényegesen a munkatermelékenység növekedését (lásd a **22. számú ábrát**). A növekedésben kulcsszerepe volt, hogy a minimálbér és a garantált bérminimum is jelentősen emelkedett, a közszféra több területén is életpályamodellek kerültek bevezetésre, munkaerőhiány alakult ki hazánkban, emellett pedig a 2012-ig jellemző magas infláció is alacsonyabb szinten stabilizálódott.

22. számú ábra

A munkavállalói jövedelmek és a munkatermelékenység változása (%)

Forrás: KSH (2019/c) és Eurostat (2019/a) alapján ÁSZ szerkesztés

2016 óta a termelékenység növekedése jóval a munkavállalói jövedelmek növekedése alatt van, ami magasabb egységnyi munkaerőköltséghez vezetett. Ha a munkavállalói jövedelmek növekedése továbbra is meghaladja a termelékenység növekedését, akkor a bérarány magasabb lesz, és eközben hozzájárul a magasabb munkaerőköltségekhez. A bérek versenyképessége még nem számít kockázati tényezőnek, de a folyamatosan emelkedő bérek a közeljövőben nyomást gyakorolhatnak a külső versenyképességre. Egy ilyen tendencia visszafoghatja a külföldről beáramló tőkebefektetéseket, amely a gazdasági növekedés lassulásához vezethet. (OECD⁵, 2019)

Ugyanakkor látni kell, hogy a munkavállalói jövedelmek növekedésének felgyorsulása ez idáig jótékony hatással volt a magyar gazdasági növekedésre, mivel hozzájárult a háztartások fo-

gyasztásának és felhalmozásának az emelkedéséhez, miközben a háztartások nettó hitelnyújtói pozíciója még mindig jelentős. Emellett munkajövedelmeknek a gazdasági növekedést meghaladó ütemű emelkedése sok tekintetben egy korrekciós folyamatnak tekinthető, mivel az azt megelőző években a munkajövedelmek növekedésének dinamizmusa elmaradt a bruttó működési eredmény emelkedésétől, és a közszféra bérei lényegesen alacsonyabb ütemben nőttek, mint a versenyszféra bérei. A dinamikus gazdasági növekedés időszakában a munkajövedelmek részaránya úgy emelkedhetett a bruttó működési eredmény részarányának rovására, hogy közben abszolút összegben a jogi személyiségű vállalkozások bruttó működési eredménye is nő. A keresetek dinamikus növekedése egyúttal hozzájárult a külföldi munkavállalás vonzerejének gyengüléséhez is.

A költségvetési egyensúlyra is kedvező hatást fejtett ki a munkajövedelmeknek az inflációt lényegesen meghaladó mértékű emelkedése. Ennek hatására a munkavállalói jövedelmek után befizetett adók és járulékok jelentős költségvetési bevétel növekedést eredményeztek, ugyanakkor a társadalmi juttatások legfeljebb csak az infláció mértékével emelkedtek. Így az ezekre az ellátásokra, köztük a nyugdíjakra fordított kiadások a GDP százalékában csökkentek.

A jövőre nézve azonban kockázatot jelent, ha az átlagkeresetek növekedése tartósan meghaladja a munka termelékenységének az emelkedését, mivel ez együtt jár a fajlagos munkaerőköltségek növekedésével, és ezzel az inflációs nyomást okoz. Természetesen ezt más tényezők és intézkedések hatása részben vagy egészben semlegesítheti. Az átlagkeresetnek a termelékenységet meghaladó emelkedése a munkajövedelmek dinamikus növekedését vonja maga után, amely a fogyasztási javak iránti keresletet is növeli, aminek inflációs szívó hatása van, illetve a fogyasztás gyors ütemű bővülése az importcikkre iránt támaszt pótlólagos keresletet. Ez a hatást a lakossági megtakarítások ösztönzésével – például a kamatbevételek adójának mérséklésével vagy elengedésével – lehet ellensúlyozni. Ez ebből eredő költségvetési bevétel-kiesést ellentételezheti, hogy az alacsonyabb infláció következtében a költségvetés kamatkidadásai is alacsonyabbak lesznek. Ugyanakkor ebből a szempontból sem lenne célszerű a lakosságnak nyújtott hitelek gyors felfutása, mivel az felhajtáná a keresletet, és ezen keresztül az inflációt is.

A fajlagos munkaerő-költségek növekedése rövidtávon rontja a vállalkozások jövedelmezőségét és versenyképességét, hosszabb távon azonban egy hatékonyságot növelő alkalmazkodási kényszert jelent. Magyarországon általános az egyetértés abban, hogy az ország versenyképességének kulcskérdése a termelékenység növelése. A munkabérek dinamikus növekedése éppen erre ösztönöz. Egyfelől az által, hogy a munkaerő a magasabb béreket megfizetni tudó, azaz termelékenyebb munkahelyek felé áramlik, másfelől az által, hogy kifizetődővé teszi a munkaerőnek technikával történő helyettesítését. A versenyszférában ehhez összességében a szükséges források is megvannak, mert – mint korábban bemutattuk – az elmúlt 10 évben a nem pénzügyi vállalkozások nettó hitelnyújtókká váltak. Következésképpen komoly forrásokkal rendelkeznek a szükséges befektetésekhez. A munkának tökével történő helyettesítése a munkaerőhiány megszüntetésének is a leghatékonyabb eszköze. A munkaerőhiány mérséklődése pedig ismét normál mederbe terelné a keresetek növekedését.

E forgatókönyv mellett kockázatot elsősorban a köztulajdonú, közszolgáltató gazdasági társaságok helyzete jelent, amelyeknek a munkaerő-megtartó képessége már jelenleg is gyenge, és csak korlátozottan rendelkeznek saját forrásokkal a bérek nagyobb mértékű emeléséhez, illetve a munkaerőt kiváltó beruházásokhoz. Ezért az ő helyzetük javítása a vállalati szinten végrehajtható intézkedések mellett, kormányzati szintű intézkedéseket is igényel. Ugyanakkor közszolgáltató szervezetek – a nemzetközi jó gyakorlatot követve – még jelentősebb szerepet vállalhatnának a munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek foglalkoztatásában. Az ÁSZ egy közelmúltban nyilvánosságra hozott

elemzése (Állami Számvevőszék 2019/a) is rámutatott arra, hogy Magyarországon a gazdasági aktivitás már csak a hátrányos helyzetben lévő rétegek (iskolából lemorzsolódó fiatalok, megváltozott munkaképességűek stb.) növelhető. Az ő munkaerőpiaci integrációjuknak egy lehetséges területe a közszolgáltatás lehetne.

Az egyre növekvő munkavállalói jövedelmek a költségvetés egyensúlyára vonatkozóan is kockázatot jelenthetnek. A munkavállalói jövedelmek súlya egyre nagyobb arányt képvisel az államháztartás kiadásain belül (lásd a **6. számú táblázat**).

6. számú táblázat

A munkavállalói jövedelmek súlyának változása az államháztartás kiadásain belül (%)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Személyi juttatások	16,3	15,4	15,4	13,8	14,7	13,9	14,6	14,9	16,4	16,6
Munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó	5,2	4,8	4,2	3,7	3,8	3,5	3,9	4,0	4,5	3,8
Összesen	21,5	20,2	19,6	17,5	18,5	17,4	18,5	18,9	20,9	20,4

Forrás: Központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatok indoklás mellékletei (2008-2017) alapján ÁSZ szerkesztés

A táblázat alapján látható, hogy 2013 óta a személyi juttatások töretlenül növekednek. Ezt csak részben volt képes ellensúlyozni a szociális hozzájárulási adó mérséklése. A két tendencia együttes hatására a személyi juttatások és a munkaadókat terhelő járulékok 2016-ben már 20% fölötti arányt képviseltek az államháztartás kiadásain belül, megközelítve ezzel a válság előtti, 2008-as értéket. 2008 és 2011. között azonban a személyi juttatásoknak a költségvetési kiadások közötti részaránya 2,5 százalékponttal csökkent. Mindez azt is jelzi, hogy a közszférában egy korrekciós folyamat megy végbe, amelyet a közszféra számos ágazatának alacsony bérszínvonala mindenképpen indokol.

5. A gazdasági növekedés fenntarthatóságával kapcsolatos összefüggések, kockázatok

A jövőbeni kockázatok számszerűsítésekor Magyarország 2019-2023-ra szóló konvergencia programjának (KP) gazdasági előrejelzéseiből indulunk ki. A KP a 2017-2018 években tapasztalt gyors növekedési pálya folytatásával számol, azt feltételezve, hogy a külkereskedelem pozitív egyenlege továbbra is fennmarad, és a kormányzati szektor kiadásai és bevételei – fokozatos közeledést követően – egyensúlyba kerülnek a költségvetési centralizációnak a mainál alacsonyabb szintjén. A KP erre vonatkozó fontosabb előrejelzéseit a **7. számú táblázatban** foglaltuk össze

7. számú táblázat

GDP főbb összetevőinek, egyéb jellemzőinek alakulása (%)

Megnevezés	2019	2020	2021	2022	2023
	az előző év százalékában				
GDP előző évi áron	4,0	4,0	4,1	4,2	4,0
GDP folyó áron	8,0	7,3	7,2	7,3	7,1
Háztartások fogyasztási kiadása	4,6	4,7	4,6	4,5	4,5
Bruttó állóeszköz felhalmozás	10,3	3,8	3,5	4,6	3,1
Export	5,1	5,2	6,0	6,3	6,6
Import	6,5	5,4	5,5	6,1	6,0
Termékek és szolgáltatások külkereskedelmi egyenlege	-1,0	0,1	0,7	0,5	0,8
Foglalkoztatottak száma	1,1	1,3	1,2	1,0	0,9
Munkatermelékenység, foglalkoztatottra	3,0	2,7	2,9	3,2	3,1
Munkavállalói jövedelem	9,2	8,1	7,9	8,0	8,3
Munkavállalói jövedelem egy alkalmazottra	8,1	6,7	6,7	6,9	7,4
	a GDP százalékában				
Magánszektor nettó finanszírozási képessége, statisztikai eltéréssel együtt	3,3	3,6	3,7	2,5	1,5
Kormányzati szektor nettó finanszírozási képessége, finanszírozási igénye	-1,8	-1,5	-1,2	-0,5	0,0
Harmonizált fogyasztói árindex	2,7	2,8	3,0	3,0	3,0

Forrás: KP (2019) alapján ÁSZ szerkesztés

A 2019-2023. közötti időszak 4% körüli növekedéséhez keresleti oldalon elsősorban a stabilan bővülő fogyasztás járulhat hozzá. A háztartások fogyasztásának növekedését jövedelmi oldalról megalapozza a következő években is folytatódó bérfelzárkózás.

Az előrejelzés szerint a bruttó állóeszköz-felhalmozás a kiemelkedő 2019-es évet követően egyenletesen magas dinamikájú marad. A 2019-es kiemelkedő érték magyarázata az EU-s források nagyarányú felhasználása, valamint a lakásberuházások gyors növekedése. A 2020 után is megmaradó 3 százalékos feletti növekedési ütem azt feltételezi, hogy a nagymértékben lecsökkenő EU források felhasználását részben hazai, részben más külföldi források ellensúlyozzák.

A KP a külkereskedelmi forgalom további jelentősbővülésével számol, azzal, hogy 2021-től az export növekedési üteme ismét meghaladja majd az import dinamikáját. Ez utóbbira nézve kockázatot jelent az élénk belső kereslet következtében jelentkező többlet importigény, amelyhez párosul a szintén jelentős ütemben növekvő export importvonzata is. Ezzel ellentétes, kedvező hatás, hogy az

áruexportnál gyorsabban nő a szolgáltatások exportja, amelyeknek az importtartalma alacsonyabb, mint az áruexporté. Ugyanakkor az export dinamizmusa szempontjából kockázatot jelent, hogy a külső kereslet az elmúlt 3-4 évhez képest kevésbé támogatja a növekedést.

A következő években már csak a hagyományosan alacsony gazdasági aktivitású társadalmi csoportok aktivitási rátájának növelése esetén van lehetőség a foglalkoztatottak számának növelésére, azonban az elmúlt évek magas növekedési üteme nem tartható fenn. A munkaerőpiaci tartalékok kiemerülésére is tekintettel a munkatermelékenység növekedése kulcsszerepet kap a hosszú távú növekedés fenntartásában.

A KP azzal számol, hogy az egy alkalmazottra jutó munkavállalói jövedelem növekedése mintegy két százalékponttal meghaladja majd a munkatermelékenység növekedését. A munkavállalói jövedelem a foglalkoztatottság bővülése következtében is nő. 2,7-3,2 százalékos infláció mellett ez a háztartások fogyasztási kiadásainak 4,5-4,7 százalékos növekedését eredményezi. Ugyanakkor a KP a magánszektor nettó finanszírozási képességének a mérséklődésével számol: a GDP 3,3 százalékaról – egy átmeneti növekedés után – 2023-ra a GDP 1,5 százalékára csökken a mutató értéke. Ami mögött az áll, hogy mind a háztartások mind a nem pénzügyi vállalkozások mérséklék relatív megtakarításukat, illetve azokat felhalmozásra fordítják. Ezt a változást azonban kiegyenlíti a kormányzati szektor nettó finanszírozási igényének mérséklődése, illetve megszűnése 2023-ra. Ennek következtében az áruk és szolgáltatások egyenlege a 2019 évet követően már nem romlik tovább, sőt csekély mértékben tovább javul. A reálgazdaság oldaláról ezt alátámasztja, hogy 2019. után már nem nőnek kiugró dinamizmussal a beruházások, amelyek nagyon magas importvonzattal járnak együtt.

A prognózis – összhangban az elemzésünkben is bemutatott gazdasági folyamatokkal – azt valószínűsíti, hogy a magánszektor rendelkezésre álló jövedelmét nagyobb arányban költi el fogyasztásra, illetve felhalmozásra. Ezért külkereskedelmi egyensúly megtartása érdekében is szükség van a kormányzati szektor túlköltekezésének mielőbbi megszüntetésére.

Az elemzésünkben is bemutatott összefüggések alapján kockázatot – a külső kockázatokon kívül – elsősorban az jelent, hogy sikerül-e az egy alkalmazottra jutó munkavállalói jövedelem éves növekedési ütemét 7 százalék alá szorítani, a munkatermelékenység kb. 3 százalékos növekedése mellett. Ha nem, akkor – csökkenő lakossági megtakarítási hányad mellett – vagy az inflációt nem lehet 3 százalék alatt tartani, vagy a háztartások fogyasztási kiadásai nőnek 5 százalékot meghaladó mértékben, ami az import tervezettnél nagyobb emelkedését, ezen keresztül a nettó export negatívvá válását, azaz a GDP kisebb mértékű növekedését, és a külső egyensúly romlását vonja maga után. Ennek elkerülése érdekében a lakosság nettó hitelezési képességét lehetne növelni a lakossági megtakarítások további ösztönzésével, illetve a túlzott lakossági hitelfelvétel megelőzésével. Az előbbinek egyik lehetséges eszköze a kamatjövedelmet terhelő személyi jövedelemadó megszüntetése, és a lakosság nagyobb mértékű bevonása a tőkepiaci finanszírozásba. Az utóbbi pedig az irreálisan magas mértékű kamattal folyósított személyi hitelek korlátozásával lenne elérhető.

A nominális béremelések ütemének mérséklése érdekében mérlegelendő, hogy a szociális partnerekkel nem lenne-e célszerűbb alacsonyabb bruttó béremelésben megállapodni, és az SZJ⁶A további mérséklésével járulni hozzá a nettó bérek kívánatos szintű növeléséhez. Az SZJA mérséklése elősegítené a gazdaság további kifehérítését, és ezáltal – legalább részben – megteremtené az adókulcs mérséklésének a költségvetési fedezetét is.

A KP azzal számol, hogy az államháztartás munkajövedelem jellegű kiadásai a GDP növekedésénél kisebb ütemben emelkednek majd, és ennek eredményeként a GDP 10,5 százalékaról (2018. évi adat) 2023-ra fokozatosan a GDP 8,5 százalékára csökken az ilyen jellegű kiadás. A KP előrejelzése szerint a GDP folyó áron 2019-ben 8,5 százalékkal nő, a további években pedig 7,1-7,3

százalék közötti lesz a növekedése. Következésképpen a költségvetés egyensúlyi pozíciójának romlását is eredményezi, ha az munkajövedelem jellegű kiadások emelkedésének ütemét nem sikerül 7 százalék alatt, azaz néhány százalékponttal a folyóáras GDP növekedés tervezett üteme alatt tartani, mivel akkor a munkajövedelmek kapcsán tervezett relatív költségvetési megtakarítások nem lesznek elérhetőek. Ez azt jelenti, hogy az államháztartás egészében 7 százalék alatt kell tartani az illetmények átlagos növekedését, vagy a létszámot kell tovább mérsékelni.

A 7 százalék alatti átlagos éves béremelés azonban aligha elégíti ki az igényeket. Ennek következtében folytatódna az elvándorlás a közszféra olyan területeiről, ahol ez elmélyíti a munkaerőhiányt és rontja a közfeladatok ellátásának színvonalát. Következésképpen a költségvetési szférában is szükség van olyan intézkedésekre, amelyek a kifizetendő bértömeg csökkentése irányában hatnak. Ezek egyfelől a szerkezeti, intézményi átalakítások révén elérhető megtakarításokat jelentik, másfelől az intézmények szintjén szükséges meghozni a hatékonyságot javító intézkedéseket. Az ÁSZ ellenőrzési tapasztalatai alapján erre még sok lehetőség kínálkozik, mivel a költségvetési szervek nagy része még el sem kezdte a teljesítmények mérését, teljesítménymenedzsment kialakítását. Hosszabb távon pedig a közszférában is a technikai, technológiai fejlesztések, a digitalizáció teremti meg a munkatermelékenység és a hatékonyság növelésének feltételeit. Ha a közszférában munkajövedelem jellegű kiadások GDP arányában a KP által tervezett mértékben csökkennek, akkor csak a hatékonyságjavító intézkedésekkel teremthető meg a fedezete annak, hogy a bérfelzárkóztatási intézkedések megfelelő ütemben folytatódjanak a közszféra kiemelt területein.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Hazai jogszabályok:

1. 1004/2012. (I. 11.) Korm. határozat a kormányzati létszámcsökkentésről
2. 1036/2012. (II. 21.) Korm. határozat a 2012. és 2013. évi költségvetési hiánycél biztosításához szükséges további intézkedésekről
3. 1122/2012. (IV. 25.) Korm. határozat a Széll Kálmán Terv kiterjesztése keretében megvalósítandó egyes intézkedésekről
4. 1428/2012. (X. 8.) Korm. határozat a 2012. évi költségvetési egyenleg tartását biztosító intézkedésekről
5. 2000. évi C. törvény a számvitelről
6. A Magyarország 2008-2017. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatok általános indoklása és az indoklás mellékletei, Országgyűlés honlapja, letöltve: 2019. április 12.
 - a) 2008. évi: T/10380. számú, <https://www.parlament.hu/irom38/10380/10380.htm>
 - b) 2009. évi: T/1062. számú, <https://www.parlament.hu/irom39/01062/01062.htm>
 - c) 2010. évi: T/3927. számú, <https://www.parlament.hu/irom39/03927/03927.htm>
 - d) 2011. évi: T/8196. számú, <https://www.parlament.hu/irom39/08196/08196.htm>
 - e) 2012. évi: T/12002. számú, <https://www.parlament.hu/irom39/12002/12002.htm>
 - f) 2013. évi: T/1143. számú, <https://www.parlament.hu/irom40/01143/01143.htm>
 - g) 2014. évi: T/5954. számú, <https://www.parlament.hu/irom40/05954/05954.htm>
 - h) 2015. évi: T/12284. számú, <http://www.parlament.hu/irom40/12284/12284.htm>
 - i) 2016. évi: T/17578. számú, <https://www.parlament.hu/irom40/17578/17578.htm>
 - j) 2017. évi: T/1671. számú, <https://www.parlament.hu/irom41/01671/01671.html>

Szakkönyvek, szócikkek:

1. Belügyminisztérium (2018): *Havi tájékoztató a közfoglalkoztatás alakulásáról, 2018. március*. http://kozfoglalkoztatás.kormany.hu/download/e/15/32000/Havi%20%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3_2018_m%C3%A1rc_20180606.pdf. (letöltve: 2019.04.17.)
2. Boldizsár Anna, Kékesi Zsuzsa, Koroknai Péter, Sisak Balázs (2016): *A magyarországi EU-transzferrek áttekintése – két költségvetési időszak határán*. In: *Hitelintézet Szemle*, 15. évf. 2. szám. <http://www.hitelintezetiszemle.hu/letoltes/boldizsar-anna-kekesi-zsuzsa-koroknai-peter-sisak-balazs.pdf> (letöltve: 2019.04.10.)
3. Banai Ádám – Danila Pankov – Fábíán Gergely- Nagy Tamás (2019): *Hogyan alakította át a CSOK a hazai lakáspiacot*. <https://www.mnb.hu/letoltes/banai-pankov-nagy-hogyan-alakitotta-at-a-csok-a-hazai-lakas-es-hitelpiaco.pdf> (letöltve: 2019. július 22.)
4. ECO-VISTA Kft. (2018): *Növekedési képességünk elemzése*. <https://www.parlament.hu/documents/126660/1651131/N%c3%96VEKED%c3%89SI+K%c3%89PESS%c3%89G%c3%9cNK+ELEMZ%c3%89SE+2018.pdf/43c30846-5a5d-0cd6-15a1-3398aea30178> (letöltve: 2019.04.15.)
5. Központi Statisztikai Hivatal (2019): *Általános gazdasági mutatók*. <http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz31.html> (letöltve: 2019.04.05.)
6. Lakatos Judit: *Külföldön dolgozó magyarok, Magyarországon dolgozó külföldiek*. In: *Statisztikai Szemle*, 2015. február. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2015/2015_02/2015_02_093.pdf, (letöltve: 2019.04.17.)
7. Máténé Bella Klaudia, Komolafe Magdolna, Földvári Mónika (2018): *A háztartások jövedelmére, fogyasztására és megtakarítására vonatkozó mikro- és makrostatistikák lefedettségi arányai*. In: *Statisztikai Szemle*, 96. évfolyam 8–9. szám. http://real.mtak.hu/83355/1/2018_08-09_794.pdf. (letöltve: 2019.05.02.) pp. 794–817.

8. Századvég Gazdaságkutató Zrt. (2018): *A 2014–2020-as európai költségvetési ciklus magyar gazdaságra gyakorolt hatása.* https://www.parlament.hu/documents/126660/1651131/OgyKB_EU_20181217_k%c3%beld.pdf/242a8c93-cc52-5bee-796d-155a25d90e3c (letöltve: 2019.04.12.)

Jelentések, programok, útmutatók:

1. Európai Bizottság (2019): *2019. évi országjelentés – Magyarország.* https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-hungary_hu.pdf (letöltve: 2019.04.30.)
2. *Jó Állam Jelentés.* (2018) https://joallamjelentes.uni-nke.hu/2018_pages/pdf-serve/non-compress/web_PDF_JAJ_2018.pdf (letöltve: 2019.04.29.)
3. *Konvergencia Program.* (2008) http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2008-09/01_programme/hu_2008-12-19_cp_hu.pdf (letöltve: 2019.05.13.)
4. *Konvergencia Program.* (2010) http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2009-10/01_programme/hu_2010-01-29_cp_hu.pdf (letöltve: 2019.05.13.)
5. *Konvergencia Program.* (2011) https://www.adko.hu/01_files/adotanulmanyok/2011/Konvergencia_program_2011_aprilis.pdf (letöltve: 2019.05.13.)
6. *Konvergencia Program.* (2012) <https://www.scribd.com/document/92310025/1-A-kovetkezo-C5%91-lepes-SzKT-20> (letöltve: 2019.04.16.)
7. *Konvergencia Program.* (2013) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/cp2013_hungary_hu_0.pdf (letöltve: 2019.03.28.)
8. *Konvergencia Program.* (2014) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/cp2014_hungary_hu_0.pdf (letöltve: 2019.03.28.)
9. *Konvergencia Program.* (2015) https://www.kormany.hu/download/4/25/50000/KP2015%200430_.pdf (letöltve: 2019.03.28.)
10. *Konvergencia Program.* (2016) http://www.kormany.hu/download/b/f1/b0000/KP%202016_hu.pdf (letöltve: 2019.05.06.)
11. *Konvergencia Program.* (2017) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-convergence-programme-hungary-hu_2.pdf (letöltve: 2019.03.28.)
12. *Konvergencia Program.* (2018) <https://www.kormany.hu/download/2/c0/61000/KP2018.pdf> (letöltve: 2019.05.13.)
13. *Konvergencia Program.* (2019) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-convergence-programme-hungary_hu.pdf (letöltve: 2019.05.03.)
14. Központi Statisztikai Hivatal (2017/a): *Jelentés a külkereskedelem 2016. évi teljesítményéről.* <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/kulker/kulker16.pdf> (letöltve: 2019.04.11.)
15. Központi Statisztikai Hivatal (2017/b): *Budapest statisztikai évkönyve, 2016.* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
16. Központi Statisztikai Hivatal (2018): *Helyzetkép a beruházásokról, 2017.* <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jelberuh/jelberuh17.pdf> (letöltve: 2019.04.12.)
17. Magyar Nemzeti Bank (2016): *Fizetési Mérleg Jelentés, 2016 január.* <https://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-merleg-jelentes-2015-q3-hu-boritoval.pdf> (letöltve: 2019.04.15.)
18. Magyar Nemzeti Bank (2017/a): *Inflációs jelentés.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-1.pdf> (letöltve: 2019.04.29.)
19. Magyar Nemzeti Bank (2017/b): *Versenyképességi jelentés.* <https://www.mnb.hu/letoltes/versenykepességi-jelente-s-hun-digitalis.pdf> (letöltve: 2019.04.30.)

20. Magyar Nemzeti Bank (2018): *Inflációs jelentés, 2018 december*. <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-14.pdf> (letöltve: 2019.04.30.)
21. Magyar Nemzeti Bank (2019/a): *Fizetési Mérleg Jelentés, 2019 április*. <https://www.mnb.hu/letoltes/fizetesi-merleg-hu-2019-aprilis-digitalis.pdf> (letöltve: 2019.04.05.)
22. Magyar Nemzeti Bank (2019/b): *Versenyképességi Program 330 pontban*. <https://www.mnb.hu/letoltes/versenykepességi-program.pdf> (letöltve: 2019.04.30.)
23. *Magyarország 2018. évi Nemzeti Reform Programja*. (2018) https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-national-reform-programme-hungary-hu_2.pdf (letöltve: 2019.03.27.)
24. Nemzetgazdasági Minisztérium (2017): *Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2017-2021*. <http://www.kormany.hu/download/2/87/41000/Makrogazdas%C3%A1gi%20%C3%A9s%20k%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si%20el%C5%91rejelz%C3%A9s%202017%20december%20%281%29.pdf> (letöltve:2019.04.01.)
25. OECD (2019): *OECD Economic Surveys – Hungary*. <http://www.oecd.org/economy/surveys/Hungary-2019-OECD-economic-survey-overview.pdf> (letöltve: 2019.04.30.)
26. Pénzügyminisztérium (2018): *Makrogazdasági és költségvetési előrejelzés 2018-2022*. <http://www.kormany.hu/download/9/59/81000/Makrogazdas%C3%A1gi%20%C3%A9s%20k%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9si%20el%C5%91rejelz%C3%A9s%202018%20december.pdf> (letöltve: 2019.04.01.)
27. *Program a versenyképesebb Magyarorszáért*. (2019) <http://www.kormany.hu/download/7/91/91000/Program%20a%20Versenyk%C3%A9pesebb%20Magyarorsz%C3%A1g%C3%A9rt.pdf#!DocumentBrowse> (letöltve: 2019.04.30.)

Állami Számvevőszék jelentései, elemzései:

1. Állami Számvevőszék (2011): *A 2012. évi költségvetési törvényjavaslat makrogazdasági kockázatainak elemzése*. <https://www.asz.hu/publikaciok/tanulmányok-2011-ev> (letöltve: 2019.03.26.)
2. Állami Számvevőszék (2012/a): *Szakértői elemzés az államháztartás 2012. I-IX. havi költségvetési folyamatairól*. <https://www.asz.hu/publikaciok/tanulmányok-2012-ev> (letöltve: 2019.03.26.)
3. Állami Számvevőszék (2012/b): *Jelentés Magyarország 2012. évi központi költségvetése végrehajtásának ellenőrzéséről*. <https://asz.hu/storage/files/files/Jelent%C3%A9s%20Magyarorsz%C3%A1g%20k%C3%B6lts%C3%A9gvet%C3%A9s%20v%C3%A9grehajtajt%C3%A1s%C3%A1nak%20ellen%C5%91rz%C3%A9s%C3%A9r%C5%911/13080j000.pdf?ctid=268> (letöltve: 2019.04.03.)
4. Állami Számvevőszék (2013): *A 2012. évi zárszámadás makrogazdasági összefüggései és kitekintés a 2013. évre*. <https://www.asz.hu/publikaciok/tanulmányok-2013-ev> (letöltve: 2019.03.26.)
5. Állami Számvevőszék (2015): *Elemzés a 2014. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről*. https://www.asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmányok/2015/tanulmany_2014_koltsegvetesi_folyamatok_vegleges.pdf?ctid=855 (letöltve: 2019.03.26.)
6. Állami Számvevőszék (2016): *Elemzés a 2015. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán*. https://www.asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmányok/2016/2015_ktgvetesi_elemzes.pdf?ctid=976 (letöltve: 2019.03.26.)
7. Állami Számvevőszék (2017): *Elemzés a 2016. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán*. https://asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmányok/2017/ktgvetesi_elemzes.pdf?ctid=1126 (letöltve: 2019.03.26.)

8. Állami Számvevőszék (2018): *Elemzés a 2017. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről a zárszámadás ellenőrzése kapcsán.*
https://www.asz.hu/storage/files/files/Publikaciok/Elemzesek_tanulmanyok/2018/kfmz_20180905.pdf?ctid=1237 (letöltve: 2019.03.20.)
9. Állami Számvevőszék (2019/a): *Elemzés az alacsony gazdasági aktivitású társadalmi csoportok aktivitási rátája növelésének lehetőségeiről.*
https://asz.hu/storage/files/files/elemzesek/2019/20190109_agat.pdf?ctid=1271 (letöltve: 2019.04.03.)
10. Állami Számvevőszék (2019/b): *Az adósságcsökkentés fenntarthatósága*
https://asz.hu/storage/files/files/elemzesek/2019/az_adossagcsokkentenes_fenntarthatosaga.pdf?ctid=1271 (letöltve: 2019.04.05.)

Statisztikai kiadványok:

1. Eurostat (2019):
 - a) *Real labour productivity per person employed.*
<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tipsna70&language=en> (letöltve: 2019.04.10.)
 - b) *Compensation of employees.*
<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00013> (letöltve: 2019.05.15.)
2. Központi Statisztikai Hivatal (2018):
 - a) *1.1.2. A fogyasztás és megtakarítás alakulása (2003–2017).*
https://www.ksh.hu/thm/1/indi1_1_2.html (letöltve: 2019.05.08.)
 - b) *1.3.1. Kutatás, kísérleti fejlesztés, innováció (2003–2017).*
http://www.ksh.hu/thm/1/indi1_3_1.html (letöltve: 2019.04.30.)
3. Központi Statisztikai Hivatal (2019):
 - a) *2.1.2.1. A 15–74 éves népesség gazdasági aktivitása nemenként.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/mpal2_01_02_01a.html (letöltve: 2019.04.17.)
 - b) *2.1.52. Minimálbér (1992–).* https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli041.html (letöltve: 2019.04.08.)
 - c) *2.1.53. Reálkeresetek alakulása (1992–).*
https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli042.html (letöltve: 2019.03.27.)
 - d) *2.3.2. Lakásépítés, lakásmegszűnés, üdülőépítés (2001–).*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zrs001.html (letöltve: 2019.04.25.)
 - e) *3.1.1. A bruttó hazai termék (GDP) értéke és volumenindexei.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt001.html (letöltve: 2019.04.03.)
 - f) *3.1.1. A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt001.html (letöltve: 2019.04.03.)
 - g) *3.1.2. A bruttó hazai termék (GDP) termelése folyó áron.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt002a.html (letöltve: 2019.04.03.)
 - h) *3.1.3. A bruttó hazai termék (GDP) termelése előző évi átlagáron.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt003a.html (letöltve: 2019.05.06.)
 - i) *3.1.4. A bruttó hozzáadott érték értéke és megoszlása nemzetgazdasági áganként.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt002d.html (letöltve: 2019.04.03.)
 - j) *3.1.6. Hozzájárulás a bruttó hazai termék (GDP) növekedéséhez, előző év azonos időszakához viszonyított indexekből számítva.*
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt017a.html (letöltve: 2019.04.03.)

- k) 3.1.7. *A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználásának volumenindexei, előző év azonos időszaka = 100,0% (1996–)*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qp006b.html (letöltve: 2019.04.30.)
- l) 3.1.9. *A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználása folyó áron*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qp001a.html (letöltve: 2019.04.03.)
- m) 3.1.10. *A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználása előző évi átlagáron*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qp002a.html (letöltve: 2019.05.06.)
- n) 3.1.12. *A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználásának volumenindexei, 2005. évi átlagáron, előző év azonos időszaka = 100,0%*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qp004a.html (letöltve: 2019.05.16.)
- o) 3.1.19. *Hozzájárulás a bruttó hazai termék (GDP) növekedéséhez (termelési oldal), előző év azonos időszakához viszonyított indexekből számítva*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt009a.html (letöltve: 2019.04.02.)
- p) 3.1.20. *Hozzájárulás a bruttó hazai termék (GDP) növekedéséhez (felhasználási oldal), előző év azonos időszakához viszonyított indexekből számítva*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qp009a.html (letöltve: 2019.04.02.)
- q) 2.1.31. *Összefoglaló táblák – vállalkozások összesen (2008–), Teljes munkaidőben alkalmazásban állók átlagkeresete*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli057a.html (letöltve: 2019.03.27.)
- r) 2.1.32. *Összefoglaló táblák – költségvetés összesen (2008–), Teljes munkaidőben alkalmazásban állók átlagkeresete*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli058b.html (letöltve: 2019.03.27.)
- s) 3.1.37.13-23. *A nemzetgazdaság integrált számlái, 2007-2017*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_int2007d.html (letöltve: 2019.04.30.)
- t) 3.3.1. *A nemzetgazdasági beruházások értéke, volumenindexei*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qb001.html (letöltve: 2019.04.04.)
- u) 3.3.4. *A beruházások teljesítményértéke és volumenindexei a vállalkozásoknál és a költségvetési szerveknél*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qb006.html (letöltve: 2019.04.04.)
- v) 3.6.1. *A fogyasztói ár-index (1985–)*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsf001.html (letöltve: 2019.03.27.)
- w) 7.2.4. *A 15–64 éves népesség rész munkaidős foglalkoztatási aránya [%]*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_int014b.html (letöltve: 2019.04.16.)
- x) *Munkaerőköltség-index*. https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/ta/bl/teilm100.html (letöltve: 2019.05.14.)
- y) 3.1.7. *A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználása folyó és előző évi áron (1995–)*. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qp005c.html (letöltve: 2019.03.27.)
- z) *Szolgáltatások külkereskedelmi ágazatok és tulajdonosi szerkezet szerint (2014–)* http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qkt036.html# (Letöltve: 2019. július 5.)
- aa) 3.1.12. *A nem pénzügyi vállalatok szektor jövedelem- és tőkeszámlái (1995–) [folyó áron, millió Ft]* (Letöltve: 2019. július 5.)
- bb) 3.1.20. *A háztartási szektor bruttó jövedelme és a jövedelmek felhasználása (1995–) [folyó áron, milliárd Ft]* (Letöltve: 2019. július 5.)
- cc) *Lakás, lakáshitelezés, 2018. Statisztikai Tükör 2019. április 15.*
4. Magyar Nemzeti Bank (2019/e): *Éves átlagos devizaárfolyamok forintban*. <https://www.mnb.hu/letoltes/hu0301-arfolyam.xls> (letöltve: 2019.04.11.)

FOGALOMTÁR

Bérek és keresetek	<p>A bérek és keresetek a munkavállalói jövedelemnek a munkaadók által fizetett társadalombiztosítási hozzájárulás nélküli értéke. Tartalmazza a munkavállaló által fizetett összes jövedelemadót és az egyéni társadalombiztosítási hozzájárulást. Két fő típusa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pénzbeli bérek és keresetek (ilyenek a rendszeresen fizetett bérek és keresetek, a túlmunka után járó fizetések, a rendszeres kiegészítő pénzbeli támogatások, a munkavállaló által kapott jutalékok), - természetbeni bérek és keresetek (térítésmentesen vagy csökkentett áron nyújtott ételek, olyan egyenruha, amelyet a munkavállaló nemcsak munkavégzés közben viselhet, lakásvásárlás céljára nyújtott munkáltatói kölcsönök kamatkedvezménye, stb.). (KSH, 2019)
Beruházás	<p>Beruházás a tárgyi eszköz beszerzése, létesítése, saját vállalkozásban történő előállítás, a beszerzett tárgyi eszköz üzembe helyezése, rendeltetésszerű használatbavétele érdekében az üzembe helyezésig, a rendeltetésszerű használatbavételig végzett tevékenység (szállítás, vámkezelés, közvetítés, alapozás, üzembe helyezés, továbbá mindaz a tevékenység, amely a tárgyi eszköz beszerzéséhez hozzákapcsolható, ideértve a tervezést, az előkészítést, a lebonyolítást, a hiteligénybevételt, a biztosítást is); beruházás a meglévő tárgyi eszköz bővítését, rendeltetésének megváltoztatását, átalakítását, élettartamának, teljesítőképességének közvetlen növelését eredményező tevékenység is, az előbbieken felsorolt, e tevékenységhez hozzákapcsolható egyéb tevékenységekkel együtt. (2000. évi C. törvény a számvitelről)</p>
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	<p>Tartalmazza az elszámolási időszak új tárgyeszközök-vásárlását, használt tárgyeszközök-értéknövekedését illetve az állóeszközök saját termelésben való előállítását, a külföldről származó tárgyeszköz-appoint, valamint a pénzügyi lízing konstrukcióban beszerzett tárgyi eszközök értékét. (KSH, 2019)</p>
Bruttó hazai termék (GDP)	<p>Termelési oldalról számítva egyenlő az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek (azaz a kibocsátás és a folyó termelő-felhasználás különbségeinek) és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és –támogatások egyenlegének összegével. (KSH, 2017/b)</p>
Bruttó megtakarítási ráta	<p>A háztartások bruttó megtakarítási rátája a háztartások adott évi megtakarításának, illetve rendelkezésre álló jövedelmének hányadosa. Rendelkezésre álló jövedelem – kiegészítve a magánnyugdíjpénztárak nettó vagyonváltozása miatti korrekcióval – az</p>

	a jövedelemösszeg, melyet a háztartások fogyasztásra és felhalmozásra fordíthatnak. Megtakarítás a rendelkezésre álló jövedelemből a végső fogyasztási kiadások finanszírozása után fennmaradó összeg, mely fordítható felhalmozásra, részben tőkefelhalmozásra (állóeszközök és készletek felhalmozására), részben pénzügyi eszközök (pl.: értékpapír, bankbetét, hitelek) igénybe vételére. (KSH, 2019)
Bruttó működési eredmény	GDP - munkavállalói jövedelem - egyéb termelési adók + egyéb termelési támogatások. A magyar nemzeti számlák nem határozzák meg az állóeszközöknek a termelés során történt felhasználásának értékét (azaz az értékcsökkenést). Ebből következően ez az érték a működési eredmény részét képezi. Ezt fejezi ki a bruttó jelző. (KSH, 2019)
Egyéb termelési adók	Az egyéb termelési adók minden olyan adót magukban foglalnak, amelyek a vállalatoknál a termelés folyamatába való bekapcsolódás következtében merülnek fel, az előállított vagy értékesített termékek vagy nyújtott szolgáltatások mennyiségétől vagy értékétől függetlenül. (KSH, 2019)
Egyéb termelési támogatás	Egyéb termelési támogatás a terméktámogatáson kívüli minden egyéb, az államháztartás által a termeléshez nyújtott támogatás. (KSH, 2019)
Külkereskedelmi egyenleg	A külkereskedelmi egyenleg a nemzetgazdaság export- és importforgalmának egyenlege, amely tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmon kívül a szolgáltatások exportjának és importjának egyenlegét. Az áruforgalom tartalmazza a külkereskedelmi áruforgalmi statisztikából rendelkezésre álló általános forgalmat (beleértve a vámszabad területek és a külföld közötti forgalmat), a bunkerüzemanyagot, az aktív és passzív bérmunkát (bruttó értéken számba véve), a bérmunka késztermék export anyagtartalmának korrekcióját, a javítást (nettó értéken számba véve) és a térti árut. A szolgáltatásforgalom tartalmazza az idegenforgalmat (a nem rezidensek költése Magyarországon és a rezidensek költése külföldön), a rezidens és nem rezidens gazdasági egységek közötti üzleti és egyéb szolgáltatás tranzakciókat. A nemzetgazdasági elszámolásokban a külkereskedelmi áruforgalom számítása szerződéses paritáson történik. (KSH, 2019)
Munkaerőköltség	Az Eurostat szerint a munkaerő-költség magába foglalja a bruttó munkajövedelmet (béreket és kereseteket, egyéb munkajövedelmet) a munkáltató által fizetett társadalombiztosítási járulékokat és a foglalkoztatáshoz kapcsolódó támogatások adókkal csökkentett összegét. A munkaerőköltség-index megmutatja a munkáltatókat terhelő, a munkaerő alkalmazásával kapcsolatos teljes költség rövidtávú alakulását egy órára vetítve. Az index a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat, oktatás, egészségügy, egyéb közösségi, személyi szolgáltatás kivételével az összes ágazatot lefedi. A munkaerőköltség-index Laspeyres típusú, lánc-

	lással képzett index, amelynek bázisa 2008. Az indexet a munkanaphatástól és szezonális hatásoktól megtisztított formában közlik. A munkanaphatástól megtisztított adatokból az előző negyedévhez (Q/Q-1) és az előző év azonos negyedévéhez (Q/Q-4) viszonyított növekedési rátákat állítanak elő. (KSH, 2019)
Munkavállalói jövedelem	A munkavállalói jövedelem magába foglalja a munkaadó által adott összes pénzbeli és természetbeni javadalmazást, amelyet a gazdálkodó szervezet a végzett munka ellenértékeként fizet a munkavállalónak. Két fő alkotórésze: a bérek és keresetek, illetve a munkáltató által fizetett társadalombiztosítási hozzájárulás. (KSH, 2019)
Természetbeni társadalmi juttatás háztartásokot segítő nonprofit szervezetektől	A nonprofit szervezetek által előállított vagy vásárolt, a háztartásoknak térítésmentesen (vagy olyan térítés ellenében, amely nem tekinthető közgazdasági értelemben szignifikáns árnak) nyújtott termékek és szolgáltatások értéke. Amennyiben a terméket vagy szolgáltatást részleges térítési díj ellenében nyújtják, akkor a termék vagy szolgáltatás térítési díjjal csökkentett értékét tekintjük természetbeni juttatásnak (pl. egészségügyi ellátás, oktatás). (KSH, 2019)
Természetbeni társadalmi juttatás kormányzattól	Az államháztartás által előállított vagy vásárolt, a háztartásoknak térítésmentesen (vagy olyan térítés ellenében, amely nem tekinthető közgazdasági értelemben szignifikáns árnak) nyújtott termékek és szolgáltatások értéke. Amennyiben a terméket vagy szolgáltatást részleges térítési díj ellenében nyújtják, akkor a termék vagy szolgáltatás térítési díjjal csökkentett értékét tekintjük természetbeni juttatásnak (pl. egészségügyi ellátás, oktatás). (KSH, 2019)
Végső fogyasztás	Végső fogyasztás, összes végső fogyasztási kiadás: azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak az értéke, amelyek a háztartások vagy a társadalom végső szükségleteinek kielégítését szolgálják. (KSH, 2019)
Vegyes jövedelem	A vegyes jövedelem a jogi személyiség nélküli vállalkozás tulajdonosa (vagy családtagjai) által végzett munka ellenértékeként kifizetett összeg. Azért nevezik vegyes jövedelemnek, mert nem lehet elkülöníteni a tulajdonos vállalkozásból származó nyereségétől. (Forrás: KSH) A háztartások jogi személyiséggel nem rendelkező termelő egységei (egyéni vállalkozók) esetében a „jövedelem keletkezése” számla egyenlegező tétele magában foglal egy olyan elemet, ami megfelel a tulajdonos vagy a családtagok által végzett munka díjazásának. Ez az önálló munkavégzésből származó jövedelem részint bér, illetve kereset, részint – mivel vállalkozóként végzett munkából származik – nyereség jellegű (ebből ered az elnevezése is). A nemzeti számláknak ez a tétele magában foglalja az egyéni vállalkozók, az illegális tevékenységek (dohánycsempészet, kábítószer-kereskedelem, prostitúció), a magánoktatás, a mezőgazdasági kiskereskedelem és önfogyasztás, a házilagos lakásépítés, a magánszállítás-szolgáltatás és az ingatlan-bérbeadás vegyes jövedelmét. (Máténé Bella K. et. al., 2018)

RÖVIDÍTÉSEK

¹ GDP

² ÁSZ

³ EKÁER

⁴ NAV

⁵ OECD

⁶ SZJA

Bruttó hazai termék

Állami Számvevőszék

Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer

Nemzeti Adó- és Vámhivatal

Organisation for Economic Co-operation and Development, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

személyi jövedelemadó

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

1052 Budapest, Apáczai Csere János utca 10.

Levélcím: 1364 Budapest 4. Pf. 54

Telefon: +36 1 484 9100 Telefax: +36 1 484 9200

www.asz.hu